

„Amit dobozban nem lehet kapni...”

Karácsonyt, karácsonyt tessék! Csak itt, csak most, csak nálunk! 50 % árengedménnyel! – Elképzelni is rossz, ha ilyesmit hallanánk... Felháborodna mindenki, s talán néhányan a privát-szféra durva megsértéséért pereket is fontolgatnának... Aztán kiderül, hogy a valóság sokkal drámaibb, mint sejtettük. Karácsonyi ünnepek általános nivótlanága mutatkozik meg nemcsak a dobozok belsejében, hogy ti. a nagy dobozban, nagy értékű ajándék – ugyan minimális lelki tartalommal –, de abban is, hogy a fiatalok(!) között egyre inkább hallatszik a kritikus hang: elég ebből az egészből!

Ez utóbbi reakciónak őszintén örülök, mert már azt hittem, hogy csak az én 70-es, 80-as években nevelkedett könnyűzenei közízlésem az oka, hogy nem bírom az áruházakban olykor földbe (és fülbe!) döngölő agresszív zajokat »egyesek szerint ez zene lenne... s, ha még nem hallottak lélekemelő zenét, akkor »hitükben« nem csalódva talán igazuk is lehet» és azokat a reklámokat, amik egyértelműen az akusztikus és vizuális környezetszennyezés kategóriájába tartoznak, mert hogy a kreatív figyelemfelkeltéshez semmi közük nincs, azt jelzi már az is, hogy az egyetlen »ötletnek tartott« elem benne a megint áruvá degradált szexualitás.

Karácsony közeledik, de egyben távolodunk is tőle. Az advent szó jelentése a latin *ad-venio*-ból származik, ami valamihez való közeledést, megérkezést, egyben várakozást is jelent, de lassan sem várni nem akarunk, sem közeledni. Mindkettő ugyanis olyan lelki finomságot jelentene, ami összeegyeztethetetlen a jelenleg favorizált világképpel, melyben azt szuggerálja nekünk is a média, hogy az egyetlen »lelki« kielégülést érzelmi-gyilkológéppé elaljasult ember eltorzult víziói adhatják... hát nem! A bűn a mocskos, és a sok-sok szeméttel mellett van más is ezen a világban! S ha valakinek a lelkét már teljesen ki-

száritotta az anyagvilág forró szele, az jöjjön és „igyék az Élet Forrásából ingyen!”

Keresztek emlékeztetnek minket templomtornyaink csúcsán, hogy az Isten vigyáz ránk. A keresztek azért ennél több az üzenete. Azt is jelenti: Isten szenved. Egy fiatalokból álló szervezet elhatározta kereszteket állít fel jól látható, forgalmas helyeken. Ez a Tatán körforgalomban felállított kereszt számomra többszörösen szimbolikus jellegű. A templomtorony ünnepi magassá-

gából leszállt a Krisztust közvetítő kereszt, ide közénk, s jelzi: „Veletek vagyok!” a hétköznapijainkban is, amikor ti önmagatok körüli körforgalmában tévován kerengtek. A tatai fakeresztünk, mely a körforgalmon kívül áll, jelzi: Isten nincs a központban!

(Régen a kereszt az útkeresztesződésben állt, mintegy sugallva, útválasztásodban veled vagyok.) Mára körön kívülé vált az Isten... hagyta, hogy az ember önzése kiszorítsa Őt a perifériára. Az Isten azonban a periférián is Isten... a távollás, a kirekesztés csak nekünk rideg valóság, ő ugyanis akarunktól függetlenül mindenütt jelen van. A körforgalom szökőkútjában csodáljuk emberi teljesítményünk égbeszökő zsenialitását, de az igazság az, hogy minden a Tőle kapott fény szívárványtörése által válik csodálatossá. S míg mi zavaros vizek tükrében nézegetjük önmagunk szökőkútjának dicsőségét, addig a madarak felfrissülnek a Jóisten gravitációs törvényének köszönhetően rájuk hulló víz-cseppektől... és szárnya kelnek.

Még néhány nap, s ránk köszönt karácsony ünnepe. Sokak számára ez a legfájdalmasabb ünnep, mert veszteséget idéz. Jézus Krisztus a karácsonyi történet emberi esendőségében, törekenységében éppen azért jött az embervilágba, hogy teljessé tegye azt, ami rész szerinti, betöltse azt, ami fogyatékkal bír. Ebben ma is „munkatársakat”, küldötteket, azaz angyalokat keres...

Ünnepi alkalmaink

Dec. 21. (ádvent 4. vas.) **de. 10 óra**

Istentisztelet

Dec. 24. (szerda) **du. 3 óra**

Szenteste. „Gyermekek Karácsonya”

Dec. 25. (csütörtök) **de. 10 óra**

Karácsony 1. napja Istentisztelet úrvacsorával

Dec. 26. (péntek) **de. 10 óra**

Karácsony 2. napja Istentisztelet úrvacsorával

Dec. 28. (vasárnap) **de. 10 óra**

Istentisztelet

Dec. 31. (szerda) **17 óra**

Óév-esti istentisztelet

2004. Jan 1. (csütörtök) **de. 10 óra**

Újév-reggeli istentisztelet úrvacsorával

Jan 4. (vasárnap) **de. 10 óra**

Istentisztelet

Jan 6. (kedd) **18 óra**

Vízkereszt ünnepi istentisztelet

Adójának 1 %-val támogatassa továbbra is iskoláinkat, szeretetotthonainkat, karitatív munkánkat!

Barátainak, ismerőseinek, rokonainak figyelmét hívja fel szép céljainkra! **Keressen segítő társakat emberbaráti szolgálatunkhoz!**

KÖSZÖNJÜK!

Itt köszönjük meg mindazoknak a támogatását, akik a „Tatai Evangélikus Kistemplomért Alapítvány”-t 1%-os felajánlásaikkal támogatták. Az így befolyt összeg a 2003-as esztendőben

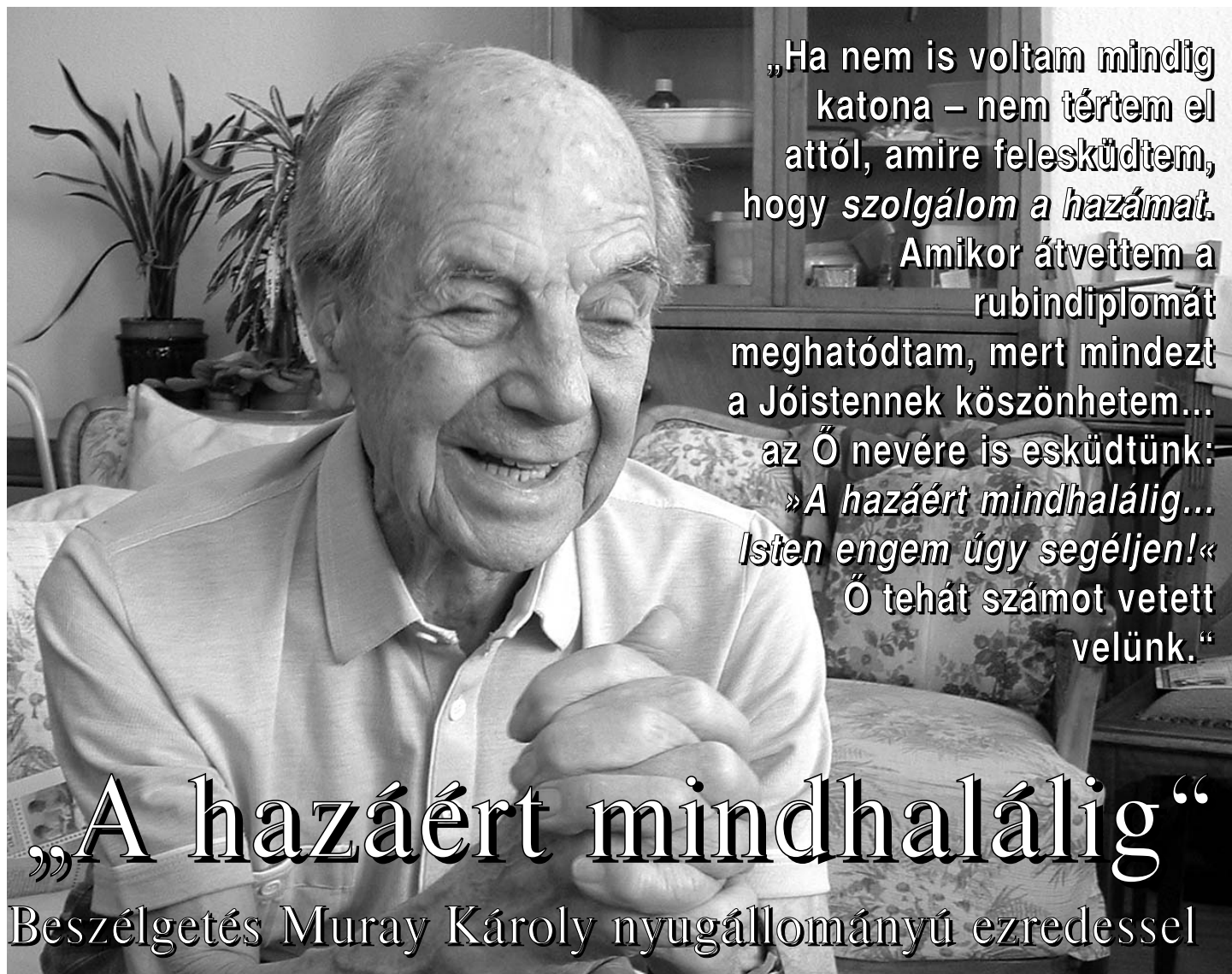
198.256 Ft

volt. Támogatását, segítségét köszönjük! Advent negyedik vasárnapján imádságban is megemlékezünk támogatóinkról.

Gyülekezet Vezetősége

„A TATAI EVANGÉLIKUS KISTEMPLOMÉRT”

Alapítványunkat adójának egy százalékával közvetlenül támogathatja! Számlaszámunk: **63500172-11024910**

„Ha nem is voltam mindig
katona – nem tértem el
attól, amire felesküdtem,
hogy *szolgálom a hazámat*.
Amikor átvettem a
rubindiplomát
meghatódtam, mert mindezt
a Jóistennek köszönhetem...
az Ő nevére is esküdtünk:
»*A hazáért mindhalálig...*
Isten engem úgy segítjen!«
Ő tehát számot vetett
velünk.”

„A hazáért mindhalálig“

Beszélgetés Muray Károly nyugállományú ezredessel

2003. szeptember 24-én a Nemzetvédelmi Egyetemen *Muray Károly* nyugállományú ezredes átvethette rubindiplomáját. Ezt a legmagasabb szakmai elismerést csak azok kaphatják meg, akiket a Jóisten eleddig megtart. Aznap ketten állhattak az ünneplők gyűrűjében, s még négy egykori 1933-ban végzett katonatiszt kaphatta meg rubindiplomáját – ők diplomáciai úton.

Karcsi bácsit az Óbudai Evangélikus Gyülekezetben a 80-as évek végén ismertem meg. Ő volt a gyülekezet egyik legaktívabb presbitere és a lelkesének, *Dr. Nagy Istvánnak* mindenben segítője. Karcsi bácsi nemcsak kitüntetett barátságával, de a vele folytatott beszélgetésekben egy olyan klasszikus műveltségű, nyelveket kitűnően beszélő diszciplinált katonatiszt képe rajzolódott ki, mely addig számomra csak regényekből volt ismert, s azt gondoltam ilyen emberek talán nem is léteznek. Pedig ilyen csodálatos emberek léteznek! *Muray Károly* nyugállományú ezredes, egykori ludovikás tanár 94. évében is fantasztikus szellemi frissességgel, s még csodálatraméltóbb hazaszeretettel a szívében emlékezett velem együtt a régi embert-próbáló időkre.

Hányan végeztek ekkor, azaz 1933-ban?

A Ludovikán, a Hadi Akadémia hadtudományi szakán kb. 160-an, s a Bolyain is ugyancsak 160-an. A Ludovikán történt a gyalogos, a tüzér és a lovasság és a közben megalakult gyors alakulatok, pl. gépkocsizók, harcokcsizók kiképzése. A Bolyaiban, ami a Ferenc József laktanyában volt a Népligetnél. A Bocskai Főreálba – ahol én is végeztem – került át a Ludovikáról a megnövekedett műszaki rész. Ekkor ugyanis már haderőfejlesztés volt, s nagyobb súly esett a műszaki csapatokra, repülőkre.

1933. Ez az időszak a nagy gazdasági válság időszakát jelzi számomra. Milyen lehetőségei voltak egy 1933-ban végzett tisztnek?

Aki ott végzett, mind katonatisztként helyezkedett el, s a hadnagytól fölfelé aztán lépegetett. Sajnos a háború utolsó éveiben már igen megcsappant a hivatásos állomány. Olyannyira, hogy a Ludovikán már évente kétszer avatunk, mert olyan nagy volt a hivatásos állomány vesztesége. Egy-egy avatás mintegy 160 embert jelentett, akik közül két hónap múlva 45-50 már hősi halottá vált. Hivatásos tiszthelyettesekből így lettek hadnagyok, főhadnagyok, ami békeidőben 10-12 év szolgálati időt jelentett, de nekik legalább szakmájuk volt a katonai hivatás.

Ezek a tiszték a háború után katonai múltjuk miatt sokat szenvedtek. Hogyan volt ez Karcsi bácsi életében?

A háború után – mint akik *Horthy fasisztái* voltunk és eladtuk az országot a németnek –, arra sem voltunk méltók, hogy egyáltalán létezzünk. Ennek egy cífrasága, hogy Rákosi kimondta, hogy azok, akik csak kint voltak a háborúban (tehát bizonyíthatóan nem robbantottak hidat, nem léptették elő őket stb.) és igazolni tudja egy hivatásos tiszt és egy hivatalban lévő valaki, azt kezeséget vállaltak érte, akkor megztük, de addig az nem számított embernek, míg a bizottság nem döntött. Tudták, hogy szükség van olyanokra, akik tudnak szervezni, dolgozni, de azt is megmondták, hogy idővel, ha már nem lesz rájuk szükség kikoptatják őket. Tehát akiről kiderült, hogy *horthysta fasiszta* tiszt volt, azt még a kenyérbolt elől is elzavarták... Nagyon sok bajtársam vagonrakodással, nem is éjjeli őrködéssel(!), hanem *éjjeli söprögetéssel* tartotta fenn magát.

Meddig tartott ez a diszkrimináció?

Ez a nagyon sötét idő két évig, de még utána tíz évvel is ha rákérdeztek mi volt, s kiderült, hogy *horthysta* tiszt, akkor elzavarták.

Most kicsit dicsekvő jelleggel kell szólnom. Két kitüntetést kaptam, amit ugyan nem annak szántak, de én annak

tartom. Az egyik, amikor azt mondták „Igaz, hogy horthysta tiszt volt, de nem tudjuk nélkülözni.” Ez akkor volt, amikor szőlőterületeket kellett feltérképezni. Bejártam az ország szőlőterületeinek kétharmadát. A másik, amikor átkerültem az erősáramú hálózat tervezéséhez. Itt is elmondták, tudják, hogy horthysta tiszt voltam, de a 120%-os teljesítést csak velem együtt tudják elérni. Ekkor kezdték el az országos villamoshálózat kiépítését. Nem voltunk mi egykori tisztek csodálatos emberek, de terepen tudtuk kezelni a különböző léptékű térképeket, teodolitot, be tudtuk mérni a helyes irányt, statikai számításokat végeztünk. Senki nem tudta ellenőrizni a munkánkat, csak az élet maga: amikor felállították a hatalmas távvezeték oszlopokat, s azok nem lógtak ki a sorból, a kiszámított távolságban, magasságban voltak egymástól. A legkisebb hiba ugyanis a statikai egyensúly felborulásához vezetett volna. Aztán rájöttek, hogy mi mégiscsak arra esküdtünk fel, hogy „a hazáért mindhalálig”, s mind egy volt milyen munkát végzünk, szolgáltunk és tartottuk eskünköt. Ezek az emberek azután komoly irányítói állásokat töltöttek be, mert szükség volt a szakirányú munkájukra. Sokan átképezték magukat. Olyan hivatást választottak, aminek hagyománya volt a családjukban, orvos, patikus, stb. Aki erre a gyors átképzésre nem vállalkozott az továbbra is a „hulladékban” maradt minden nélkül... se fizetés, se egzisztencia.

Ezekből az előbb említett tervezői csoportokból kilenc volt. Ebből hétben volt „horthysta” tisztek dolgoztak, s négyben(!) voltunk 1933-ban végzetek. Én vittem őket oda, hogy segítsenek ebben a valóban éjjel-nappal folyó tervezői munkában. Mi terveztük a nagy „neccet” 120, 220, 400 majd 750 kilovolts hálózatot. A „beszövést” aztán a helyi áramszolgáltatók (ÉDÁSZ, DÉMÁSZ stb.) végezték.

Rákosi után persze könnyebb volt. Közben kétszer is megcsapolódott az egykori horthysta tiszti kar, sokan kieménekültek külföldre. Így aztán mindenhol a világban vannak horthysta tisztek.

Nem hiányzott a katonaelet?

De. Akkoriban eluralkodott az a nézet, hogy a katonaság csak arra való, hogy az embereket felkészítse a mészárszékre. Ez nem igaz! A mi hivatásunk és feladatunk emberek nevelése, restaurálása, emberré faragása. A mi hivatásunk a nevelés volt, s ezt tízszer alá kell húzni! 1933-ban, amikor hadnagyként megkaptam egy századot bizony voltak benne még analfabéták. A hadsereg feladata volt, hogy ezeket a fiatalembereket megtanítsák írni-olvasni. Ezért jártak be a laktanyába tanárok, s hadsereg így gondoskodott a pótlásról, hogy aki

leszerelt, az gyakorlatilag az elemei iskolai végzettségét is megkapta. Így igyekeztek rendes embert nevelni belőlük. S tényleg aki leszerelt, azon meglátzott, hogy ez katona volt, s ez jó hatással volt a többiekre. Ez volt a honvédség feladata, s nem az, hogy a halálgyárba készítse fel az embereket... Erre esküdtünk föl.

A magam részéről hálát adok a Jóistennek, hogy így végigélhettem az egészet. Átérezhettem a rubindiploma megkapásánál is, hogy 70 év alatt – ha nem is voltam mindig katona – nem tértem el attól, amire felesküdtem, hogy szolgálom a hazámat. Nem mentem ki. Amikor átvettem a rubindiplomát meghatódtam, mert mindezt a Jóistennek köszönhetem... hiszen az Ő nevére is esküdtünk: „A hazáért mindhalálig... Isten engem úgy segítjen!”. Ő tehát számot vetett velünk.

Manapság sokat beszélnek felekezeti köziségről, az ökumenizmusról.

Hogyan valósult ez meg akkor a honvédségen belül?

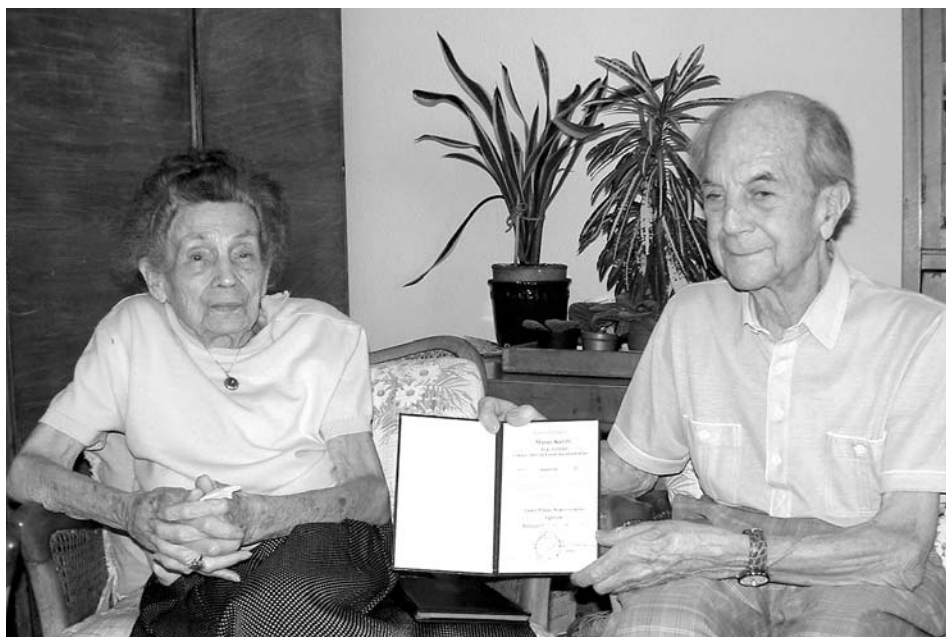
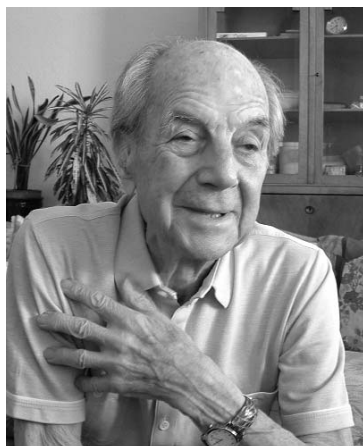
Akármit mondanak, abban az időben nem léteztek ökumenikus gondolatok, de mégis a honvédség volt a legökumenikusabb hely! Valláskülönbség nem volt. Egyformán örült, szenvedett mindenki, s az emberek megtanulták egymást nagyon megbecsülni. Ez azt jelentette, hogy ha valaki ki akart ugrani a sorból, azt már nem mi tisztek fegyelmeztük meg, hanem a többiek. Olyan nem volt, hogy ez katolikus, református, evangélikus vagy

zsidó. Egyébként volt egy nagyon jó zsidó tartalékos tiszt is, a Weiss Lajos, akivel kint voltam őszi gyakorlaton. Ökumenikusak voltunk az élet minden területén.

Sokszor megakadtak rajtam – főleg az első szolgálati helyemen. Mondjuk egy úrnapi körmenet. „Ki menjen ki?” „A Muray századából kiállítani a díszszakaszt vagy a díszszázadot!” „Ki menjen?” „A Muray menjen!” Igen, de abban a díszszakaszban az emberek maguk tanulták meg hogyan szeretné a Muray főhadnagy úr... de ha azok Szolnokon a Szapáry utcában „Térdre! Imához!” parancsot meghallották vagy valamelyik sátonál Úrfelmutatás volt, hogy katolikus vagy akármilyen volt az, az nem számított, mert végül is a Jóisten előtti tisztelgést jelentette, s „Térdre, Imához!”-nál akkorát puffant a puska a flashterem, hogy mindenkinek leesett a kalap a fejéről, ha addig nem vette le...

Volt egy pár vitám, hogy hogyan kerül be egy református ember a díszszakaszba? Hát úgy, hogy öngyilkos lett volna nekem az az ember, ha ő nem kerülhetett volna be a díszszakaszba! Ne ment volna ki a Muray főhadnagy úrral?!... Minden negyedévben egy-egy válogatott társaság irány a katolikus templom, irány a református templom. A reformátusok természetesen mentek, de legalább 20 katolikus is kísérfel el őket! A hősök napján májusban a zsinagógába is ment egy különdösség.

Meg kell mondani, volt néhány bikkfajefü lelkész úr, aki ezt felhánytorgatta... aztán elbeszélgettem velük... s mondtam, csendesedjenek el, aztán lapozgassák azt a Bibliát, hiszen az egyik is ember meg a másik is ember.

Muray Károly nyugállományú honvéd ezredes a testvérével Micuskával, kezében a rubindiplomával.

Ez 60-65 évvel ezelőtt másképpen hangzott... Bevezettem, azt hiszem elsőnek a honvédségnél, hogy nem csajkából esznek az emberek, hanem asztalnál... nem úgy, ahogyan korábban volt, tehát állva behabzsolva a csajkába a kondérból kimért levest, majd ugyanaból a főzeléket. Így meg lehetett nevelni az embereket, hogy hatalmaskodást ne tűrjön, de fegyelmezett is legyen. Embernevelés, tehát nem nem iskola, hanem életnevelés volt a honvédség feladata! Ezt hangsúlyoztam kezdetektől, így nem is volt olyan rossz nevem... s közben voltunk így az 1933-as évfolyamban hasonló felfogással.

Így kerültem vissza nevelőtanárnak az akadémiára. A szombathelyi vezérkari főnök mondta, s csak úgy érvényes, ha pontosan idézem, ahogyan ő is mondta: „*Színház utcában fenéken ülő hadtudósom van két emeletnyi, de jó nevelőtanárom nincsen... ezért kell neked most az akadémiára menned, mert Te már az új nevelési rendszer jó embere voltál gyerekkorod óta.*” Ezt az új látást aztán sikerült bevinni az újonnan avatott hadnagyok közé.

Nehéz korszakban különösen is megnyilvánul az Isten kegyelme. Voltak-e helyzetek, amikor különösen is megérezte ezt?

Voltak... de inkább a szépre emlékezem, a nehéz feladatokra és a férfias kihívásokra. Vagy arra, amikor díszőrséget kellett adnunk a budai várban. Ezt ugyanis vasárnapként a Ludovikások adták. Szépen felvonultunk az őrhelyekre, 32 volt belőle. Mindenkinek igen tetszett, és persze fél Budapest kislányai is ott sétáltak a várban... Többek között volt egy őrhely, az ún. zászlóórshely. Ez ott állt az udvarnoki őrség teraszának végén... ezt csak azért mondom, mert nem tudták megérteni az emberek, hogy az udvari őrség *nem* Horthynak szól, hanem az ország zászlajának, melyet a vár pincéjében az ezüstkamrában őriztek. De az a kitűzött zászló jelképezte, itt van az ország zászlaja. És ez *nem* Horthynak, *nem* Apónynak vagy József főhercegnek szól, hanem az *ország zászlajának*, amiért meghalnak, amire esküsznek. Ennek szólt a díszőrség.

Azt is nehezen tudták az emberek megemésztetni, hogy milyen nagy parádét csinálnak a Horthynak... Dehogy a

Horthynak! Ez a magyarságnak szólt! Ahogyan a testőrök ott felvonultak... ez azért volt, hogy dagadjon már egy kicsit a szívünk, ez magyar, ez *mi* vagyunk és nem egy internacionalista társulat...

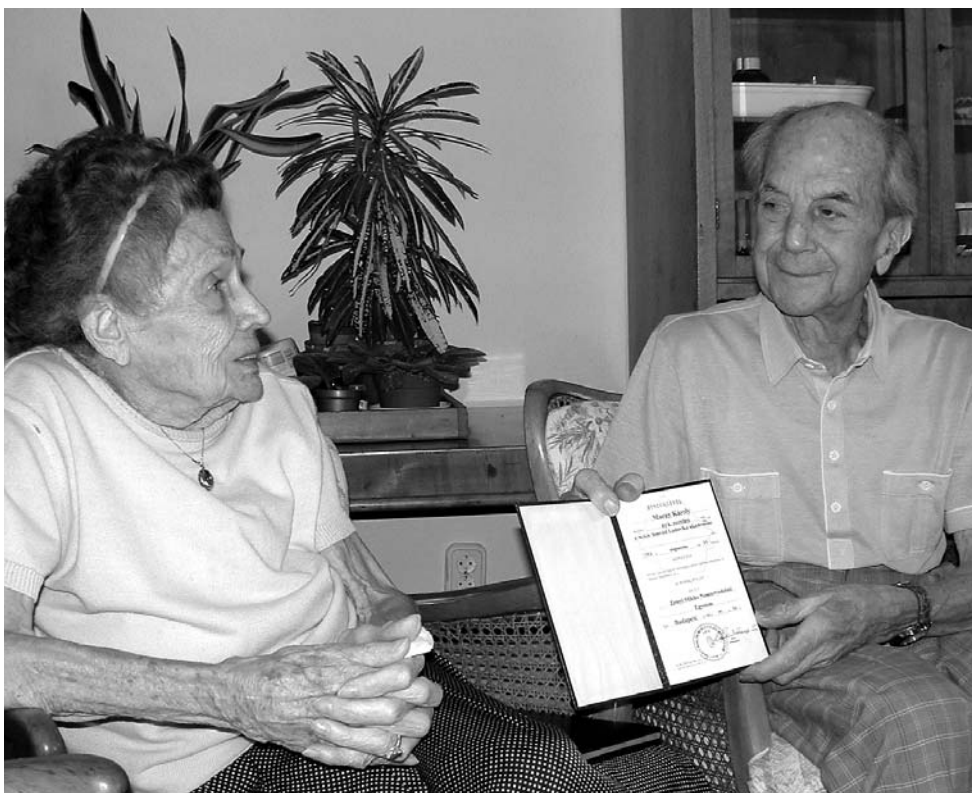
Horthy... hadd mondjam el a következőt. Akkoriban már bent voltunk nagyban a háborúban. Az olaszok maguknak akarták Abesszíniát. Olasz gyarmat volt, hát bővíteni akarták. Ehhez többek között kérték a magyarok támogatását is. Az összes ilyen kis mulikat, tehát géppuskás-aknevetős lovakat – vagyis nem huszár lovakat – átadtuk, hogy ütőképesebbek legyenek. Ennek kapcsán Horthy elment Rómába. Én akkor éppen a Perugiában voltam ösztöndíjon, az ottani ún. Külföldiek Egyetemén tanulhattam, többek között a harmadik idegen nyelvet, az olaszt. Én is elmentem tehát Rómába. Ott lejelentkeztem, a katonai attasét ismertem és a mellette beosztott századost is, aki tanárom volt az akadémián. Aztán járkáltam ott az emberek között. Ide-oda tologattak, hogy nem lehet közelebb menni. Végül azt mondtam, újságíró vagyok, nekem közelről kell látnom mindent. „Az más!” – mondták, így aztán mindenhova bejutottam. A fogadtatást nem akarom részletezni, az a lelkesedés amivel fogadták Horthyt, csodálatos volt! Horthyné is gyönyörű szép asszony volt... Ott úgy volt, hogy amerre mentek a virágokat kiszórták a virágüzletekből, aztán majd az Isten megfizeti... Nos, így kerültem a legjobb

odajött hozzám egy spanyol, s azt mondta, hogy szeretné megnézni a kormányzó urat. Mondtam az nem nézni való, de ő erősködött. Másnap tehát átmentünk Terontolába autóval, de meghagytam, hogy milyen virágokat szerezzen addig. Oda is értünk, igaz nehezen. Akkor Heim Péter volt a kormányzósági detektív főnök, az a rossznevű... pedig nagyon rendes ember volt. Nos minket elkerítve ott tartottak, de a vonatvezető parancsnoknak, Brunswick alezredesnek, aki a rutinmarsall volt, elmondták hogy van itt egy kis küldöttség, négy lány és egy fiatalember és virágot hoztak a kormányzónak és kormányzónénak. Aztán odajött hozzánk, s azt mondta, hogy ő majd fölviszi és átadja nekik. De Wallpurga, egy osztrák lány erősködött, hogy ő akarja odaadni...

Horthyék pedig mindezt látták az udvari vonat ablakából. Horthy pedig magához intette Brunswicket. Elmondták neki mi van, s ő azt üzenté vissza: „Ha valaki virágot akar adni nekünk, akkor azt mi vesszük át!” Erre odajöttek, s azt mondták, főfőméltósága majd fogadja a küldöttséget. Erre mondtam, amikor ezt először meséltem, hogy egy porszem nem volt nadrágomban, mert úgy remegtek a lábaim... akkor civilben voltam. Aztán a négy kislányomat felségítették a vonatra. A szárnysegédek az „überschwungot” felvették, s tábornoktól lefelé meghajoltak, katonásan tisztelegtek majd elhúzták a tolóajtót... és ott állt főfőméltósága és a főméltóságú

asszony... szépen, pár szóval, ahogyan az illik lelkem kezdtem – hiszen katona voltam – s elmondtam ki vagyok, s mit akarunk. Wallpurgát egy kicsit előbbre tessékeltem, aki nek a kezében hatalmas szegfűk voltak, s belefektette őket a főméltóságú asszony kezébe, úgy ahogyan az illik és szép. Horthy mindenkinek mondott valami szépet. Wallpurgának *németül*, hiszen Horthy szinte jobban beszélt németül, mint magyarul, aztán a másik lányhoz fordult, Inezhez, akivel *franciául* beszélt. Aztán Patriciahoz fordult, aki ausztrál volt. Annak meg

kicsúszott a száján: „*Hát ön angolul is beszél?*”. Horthy pedig válaszolta: „*Igen kislányom, ezt is tudom.*” Szépen befejeződött, leszálltunk. Brunswick alezredes úr mindenkinek segített a leszállásnál, de az én felkaromba úgy belemarkolt, hogy ott maradt a piros folt... aztán ezt mondta: „*Ügyes gyerek vagy, de rettenetesen szemtelen!*”

helyre, a dísztribün alá, ahonnan mindent jól láthattam.

Amikor hazafelé utaztak, akkor a Horthyék kérték(!), hogy miattuk ne borítsák fel a nemzetközi vonat-forgalmat, ők szívesen megvárják(!) a terontolai rendező-pályaudvaron, amíg beérkezik két nemzetközi vonat. Ez kb.40-50 percet jelentett. Az egyetemen

Aztán bekerültem a Ludovikára mint oktató, s aztán egyszer én vezettem fel a várba az őrséget. Nem tudom hányadszor voltunk szolgálatban, de egyszer csak hívtak, menjek fel a testőrségre. Megijedtem, valamit elrontottunk? Látom, hogy a szobában „smuncolnak“ (bizalmasan beszélgetnek), aztán egyszer csak a szobába bejött a kormányzó úr főméltósága, s akkor megfogta a vállamat a Koós tábornok és hangosan azt mondta: „Ez volt az... főméltóságú uram!“ Beszéltek róla, hogy valamikor 1936-ban kint voltak Rómában, s felismertek, hogy én voltam az, aki miatt Terontolában a vonatban összeütötték a bokájukat... Főméltóságú úr még mondta, milyen kedves dolog volt ez, amit még az olasz lapok is megírtak „Utolsó fény sugar a magyar kormányzó látogatásánál“, címmel, hogy a perugiai Idegenek Egyetemének hallgatói virággal búcsúztatták őt. Még meg sem jelent a lapokban, de amikor visszaértünk Perugiába, a kivilágított egyetemen a rektor fogadott minket, s igen köszönte, hogy milyen nagy dicsőséget szereztünk az egyetemenek, mert hogy az egyetem nevében köszöntöttük a magyar kormányzót...

A kormányzó úr mindezek után azt mondta: „Fiam, akkor itt maradsz ebédre.“ Így ebédeltünk együtt a kormányzóval. Lesegették rólam a vállpántot, kardot és asztalhoz ültünk... Éppen rántott csirke volt, s nem azért, mint a mesében, de tényleg nagyon finom volt... én pedig – gondolhatod – igen feszingtem az asztalnál. Ő pedig azt mondta: „Nem úgy fiam, hanem így! Meg kell azt fogni kézzel, mert a csont mellett a legjobb a hús!“ – azzal jóízűen beleharapott a csirkecombba. Így dokumentálódott, hogy egy nagyon jó idősebb úr, levegtőzve a méltóságot, most a vasárnapi ebédnél kellemesen együtt van egy társasággal. Mindig voltak mellette testőrök szolgálatban, a katonai irodától valaki, egyszóval minden hónapban kétszer együtt ebédelték a főnn a kormányzóval.

Nem gondolta sohasem Karcsi bácsi, hogy itt hagyja az országot?

Alkalmam, lehetőségem többször lett volna... csak mondom, annak idején, közvetlenül a háború után én kísértém ki a határra *Hevesit*, a főrabbit. Olyan értelemben nevem volt, hogy ismertek, tudták rólam, ki vagyok, de minden egyes alkalommal azért megdöntöttem... Én úgy esküdtem, hogy: „a Hazámért mindhalálig“, s ezért nem oda megyek, ahol kényelmesebb lesz, ahol többet fizetnek. Én ezt az esküt lettem és ezért mindvégig kitartok. Csak hálás imádsággal tudok gondolni édesanyámra és köszönettel tartozok neki és a testvéremnek, *Micusnak* is. Ők soha nem mondták, hogy el akarnák hagyni az országot. Tényleg úgy van... „A nagy világon e kívül nincsen számodra hely, itt élned, halnod kell!“

E hitvallásos végszó a Haza és az Isten iránti hűség himnusza is... Az ebből fakadó lelki béke éltesse és áldja Muray Károly nyugalomnyú ezredest!

Egyházi törvényeink elrendelik, hogy háromévenként az esperes az egyházmegye felügyelőjével és a számvevőszéki elnökkel együtt vizitációt tartson minden gyülekezetben. Így érkezett meg november 13-án délután két órakor Bencze András esperesünk, Mészáros Tamás egyházmegyei felügyelő urunkkal együtt, akiket Reizinger Márta egyházmegyei számvevőszéki elnök kísért el.

Bencze András esperes úr kiértékelő beszédét áhítattal kezdte, melyben szemléletesen Pál küzdelmeiről, gyülekezetekért aggódó szeretetéről hallhatta a presbitérium, akik közül sajnos sokan kimentésüket kérték. Az építő bátorító szavak után esperesünk a vizitáció alatt szerzett tapasztalatait és meglátásait osztotta meg a presbitériummal. Ezeket a nagyobb rálátású és több felelősséget hordozó testvér szemszögéből látatta meg velünk. Néhány helyi lelkész terhelő adminisztrációs elmaradás szükség szerű pótlásán túl arra hívta fel a figyelmet, hogy egyházunk jó rendje, s a törvények a fejlődésünket segítik. Mindemmel szükség, hogy a lelkész munkájához segítséget találjon presbiterei között.

Mészáros Tamás egyházmegyei felügyelő úr a törvényben leírtakat igyekezett a presbitérium homlokterébe állítani. Megállapította, hogy egyházi törvényeink adta lehetőségeket egyház-

községünk nem használja ki teljességgel a mindennapos gyülekezeti életben, de elfogadta a presbitériumnak a tőrekvését, hogy a jövőben ezt is megpróbáljuk majd.

Ezekután esperes úr a jelenlevő presbiterek közreműködésével igyekezett képet alkotni a helyi lelkész munkájáról, szakmai hozzáállásáról.

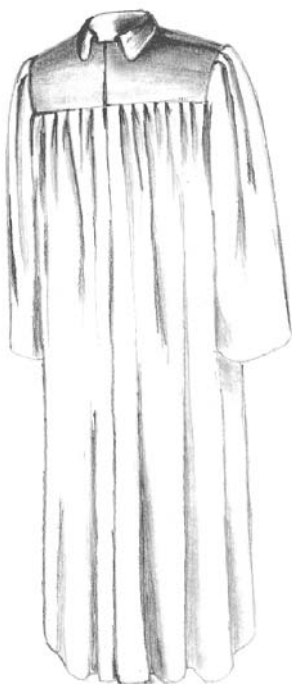
Mindösszesen megállapíthattuk, hogy egyházközségünket elmarasztalás nem érte. Ez köszönhető azoknak az egyházközségi tisztségviselőinknek, akik áldozatkészen, szabadidejük jelentős részében munkájukkal az Egyház Urát szolgálják.

Legvégül jóleső érzés volt hallani esperes urunk praktikus tanácsait és segítséget, buzdítást nyújtó szavait. Isten áldása kísérelje ezután is a vezetőt és vezetettet, hogy együtt szolgálhassák Evangélikus Egyházunk Urát!

Az antik világ hétköznapi férfiruházata a középkorra a klérus mindennapos ruházatává vált, de az istentiszteleti alkalmazása a reformációhoz kötődik. A „liturgiátlan“ fekete, mindenekelőtt a Luther szerzetesi „csuhája“ majd később professzori palástja csakhamar a római katolikus egyháztól való megkülönböztetés egyik legfontosabb külső jelévé vált. Ezidőtájt a katolikus egyházban különösen is kedvelték a különféle szór-mékből készült palástokat, melyek használatát liturgikus környezetben „lutheránusok“ nem tartottak elfogadhatónak.

Az ún. lutherkabátot 1811-ben a III. Frigyes Vilmos porosz király rendelte el egységesen a lelkészeknek, rabbiknak és jogászoknak. A 19. század elejétől megindult lutheránus liturgikus reform következtében – mivel koráb-

A hannoveri típusú lutherkabát, melyet a laposan elhelyezett rakások jellemzik elöl és hátul, valamint a karoknál.

ban nem volt egységes liturgikus öltözet – lépésekben bevezették a lutherkabátot. A fekete szín elnyerte vezető szerepét, sőt még az oltárt is uralta.

A lutherkabát jelképes jelentése

Posztív liturgikus jelentése eredetileg nincs. A reformációval visszahozott prédikációt mondó ruházata (tanult ember fekete talárja) később mégis sok jelentéstartalommal gazdagodott.

A lutherkabát története

A Luther-kabát az ún. Mózes-táblácskával és a barettel a Magyarországi Evangélikus Egyházban a felavatott lelkészek liturgikus „munkaruházata“. Az alábbiakban ennek történetéről, szimbolikájáról olvashatunk.

Igy kötötték össze a felvilágosodás korában a fekete színű talárt a bűnbánattal. A fekete, mint a halandóság-nak a színe, az egyszerűségnek ősi tradíciójával bírt, különösen a szerzetesek körében, hiszen ott a világ megvetését, az alázatot jelentette.

A fekete, mint a tanítómesterek színe nem véletlenül került be az evangélikus istentiszteleti liturgiába. A reformációnak ugyanis tudatos célkitűzése volt a gyülekezeti tagok (laikusok) tanítása.

Mit jelent a lutherkabát egy evangélikus lelkészen?

Mindenekelőtt azt, hogy ő az egyház hivatalból kiküldött tanítója a gyülekezetben. Ezért mondják sokszor: lutherkabátos lelkész, azaz teológiai vizsgáit sikeresen letett (felavatott) lelkész.

Megjegyzésképpen hadd írjam le egy furcsa szóhasználatát magyarhoni evangé-

de még a paplakást/parókiát (beleértve a melléképületet, garázst, toalettet...) *szenteljük*, a lelkészjelöltet pedig »csak?« avatjuk. Mai szóhasználatban fontosabb lenne ezt megfordítani, azaz a lelkészt szentelni kellene, a házat pedig ünnepélyesen használatba venni, vagyis bevagy felavatni.

Mindemellett tudnunk kell, hogy ennek oka a lelkészi hivatalban keresendő. Az ige nyilvános hirdetését Jézus nem tette minden hívő feladatává. Sőt, akik erre vállalkoztak volna, elhárított vagy kemény választás elé állított. (Lk 9,57-62 – Lk 14,25-35 – Mt 10,37-39 stb.) Az apostolok küldetése, szerepe és feladata, amelyet a feltámadott Úrtól közvetlenül kaptak, mint feltámadá-

Bajor lutherkabát, melynél nemcsak az állógallér, hanem a zeke-felső-rész is bársonyból készül.

sának tanúi, egyedülálló és megismételhetetlen az egyházban. De az evangélium nyilvános szolgálatára való küldetésüket továbbadták. Ezt a jogot a lelkészavatásnál (ordináció) Jézus Krisztus

Hagyományos lutheránus (evangélikus) mózes-táblácska...

az uniált egyházban használatos...

és az ún. reformátori.

missziói parancsa alapján az egyház vezetője, a püspök gyakorolja, aki az egyház megfelelően felkészült tagjait lelkészi szolgálatra küldi ki.

Míg az egyetemes papság (egyik reformációi alapelv) gyakorlása feltételezi a világi hivatásban maradáást, addig a lelkészavatás az evangélium szolgálatát kizárólagos élethivatássá teszi, amelynek elkötelezése kiterjed a lelkész egész személyére és életének egész idejére.

A lelkészavatás nem emeli a lelkészt a hívek fölé egy magasabb papi rendbe, ezért nem beszélünk pappá szentelésről. Nincs nagyobb hatalom, csak nagyobb felelősség, amely a „hivatal“ (das Amt) viseléséből fakad.

Egy jó évtized, s a reformáció félezeréves évfordulóját ünnepelhetjük. Ami kiállta a századok próbáját, azt fontos megbecsülnünk, mert közvetlenül vagy közvetve arra az értékre utal, ami a legfontosabb: az Isten igéjére.

fm

Porosz formájú lutherkabát, amely állógalléros (lásd bajor!) is lehet, mellnél és vállnál körbe ráncba szedve.

likusságunknak. Liturgiánk szerint a harangot, a templomot, a szószerket, az oltárt, az orgonát, a gyülekezeti házat,

Foto: Varga Tamás

Különfélék vagyunk, nem különbek. Ezért Krisztus Egyházának sokszínűségét nem csapásként, hanem áldásként kell megélnünk. Igazságok a civilizáció fejlődése során más és más formában nyilvánultak meg, erről szól az egyháztörténet is. Most a lutherkabát és az alba liturgiában használt szerepéről tudhatunk meg néhány fontos tény.

Az alba (fehér köntös, amiben finn barátainkat láthatjuk a képen) a szolgálattevők közös ruhája sok egyházban, így a Finn Evangélikus Egyházban is.

Az ősegyház legősibb ünnepi ruhájáról van szó. Hitvallási iratainkban örökségnek tartjuk és fogadjuk az ősegyház szokásait, felismeréseit, így az alba is szép jele az Ősegyházhoz tartozásunknak.

A jelenlegi formájában kabátszerű és elől begombolható könnyebb és finom, de vastagabb és durvább anyagból is készülhet. Általános elterjedése a 20. században ment végbe. Ebben élen jártak a skandináv, a német és észak-amerikai lutheránusok. A fehér szín szimbolikája sokjelentésű. Magába foglalja a tisztaságot, az ártatlanságot, a győzelmet. Jele azonban az isteni tökéletességnek is. Krisztus színe is, gondoljunk csak Krisztus színeváltozására (megdicsőülés hegye), feltámadására, mennybemenetelére és az apokaliptikában (végidők) megjövendőlt szerepeire. A „fehér ruha” utal a mennyei nagy lakomára is, ezért az fehér az öröm színe is. A fehér ünnepélyessége emel ki minket hétköznapi életből.

Az alba tehát papi, hivatali ruha?

Nem. Liturgikus ruha, de nem csak lelkészeknek. Ha jól megnézzük a fenti képet, akkor láthatjuk, hogy a hölgyeket közrezáró két lelkész kollégámon a lelkési hivatali jelző stóla (hosszú, szalag alakú, vállon viselt ruhadarab) is van. (Hasonlóképpen a jobb alsó fotón is, – korábbi felvétel.) A stóla jelzi az

ökumenében a laikus/klerikus (világi/egyházi hivatali tisztséget betöltő) különbséget. Innen ered a kifejezés: stóla, azaz az egyházi személy (pap) kazuális szolgálatáért (keresztelés, esketés, temetés) fizetendő díj.

Ma már egyre több evangélikus gyülekezetben használnak bizonyos ünnepi alkalmakkor (általában konfirmáció) albát. Főleg azok a gyülekezetek kedvelik, ahol nem ismeretlenek az északeurópai evangélikusok szép szokásai, tehát elsősorban a finn testvérgyülekezeti kapcsolatokat ápoló gyülekezeteinkről van szó. Vannak azonban olyanok is, akik idegenkednek, sőt ellenzik az albát. Nézzük tehát az érveket!

Érvek a »fekete« lutherkabát mellett

A fekete talár mellet szól egyértelműen az evangélikus hagyomány, s ezt erős érvenként kell figyelembe venni. A liturgiában nem használt fekete idővel nemcsak az evangélikusok liturgus színévé vált, hanem megkülönböztető jellé, amit a reformáció hozott. Sokan azért is idegenkednek az albától és a stólától, mert az ökumenikus alkalmakon így már nem lehet egyszerűen megkülönböztetni, hogy a szolgálattevő lelkész melyik egyházat képviselik.

Érvek az alba mellett

Az alba és a stóla használata az ősegyházhoz való kapcsolódásunkat jelzi. Az albát rendszeresen használták az ősliturgiában, tehát liturgikus múltja van, nagyságrendekkel nagyobb mint a lutherkabátnak.

A fehér liturgikus köntösön hordott vállkendő (stóla) az egyházi esztendő megfelelő szakaszának színét (fehér, lila, zöld, piros, fekete) sokkal karakterisztikusabban tükrözi. Ez valóban lényeges szempont, de az ellentábor érveit sem lehet könnyen lesöpörni, amikor azt mondják: az oltáron, a szószéken, a keresztlőkúton használt terítők színei egyértelműen jelzik az adott liturgia időszakot.

Összefoglalásként

A fent felsorolt érvek pro és contra nem teljesek. Nem világítottuk meg részletekbe menően az összes ellentmondást, de a fő irányok bizonyára mindenki számára világossá váltak. Az a legfontosabb, hogy a liturgia a keresztény öröm kifejezése legyen úgy az alba, mint a lutherkabát használata során. Ne a divat, hanem a praktikum, a szimbolika és a liturgia érvei döntsenek.

Érdeemes elgondolkodni azonban, hogy az elmúlt 10 évben csak a Német Evangélikus Egyházban (EKD) több mint ezer gyülekezet vette használatba az albát. Magyarországi hivatalos adataink egyelőre nincsenek.

fm

Foto: Matti Laukkanen

Mindenszentek és Halottak napja

A Mindenszentek (latinul: Festum omnium sanctorum) a katolikus és ortodox keresztény egyház ünnepe. A katolikus egyház november 1-jén, az ortodoxia pedig egy héttel később tartja. Bár régebben is szokás volt, hogy az egyházak elhunyt híveikért bizonyos napokon miséztek, imádkoztak, a keresztény világ meghatározott ünnepnapjává, a halottak napjává bencés kezdeményezésre a XI. században tették meg november 2-át. 998-ban a clunyi monostor apátja, Odilo a Benedekrend minden kolostorában ünnepi miséket rendelt el a halottak lelki üdvéért. Ezt a gyakorlatot terjesztették ki később a pápák az egész egyházra. Eredetileg azoknak a halottaknak az ünnepe volt, akikről a naptár nem emlékezik meg, erre utal november 1-jének az elnevezése is: mindenszentek.

Mindenszentek

A hajdani rómaiak őseiket és hőseiket istenként és félistenként tisztelték. Szobrot emeltek, szentélyt állítottak számukra.

Marcus Agrippa Kr.e. 27-ben építtetett egy hatalmas templomot, amit *Pantheon*nak neveztek el. Itt az összes isten tiszteletére mutatták be a papok az áldozatot. A Pantheon aztán Rómában 610 (egyes források szerint 609) május 13-án keresztény templommá alakították. Ez adott alkalmat az ünnep bevezetésére: hiszen ezen a napon IV. Bonifác pápa a templomot az összes vértanú tiszteletére szentelte.

A 4. századból is maradtak fent adatok Mindenszentek ünnepéről. Szent Efrém szíriai egyházatya és Aranyszájú Szent János például már tudott az ünnepről, melyet május 13-án, illetve pünkösd utáni első vasárnap ülték meg. (E vasárnap neve a görög egyházban ma is Szentek Vasárnapja.)

Az ünnep történetében újabb lépést jelentett III. Gergely pápa (731-745), aki a Szent Péter Bazilika egyik mellékházát nemcsak minden vértanúnak, hanem „minden tökéletes igaznak” a tiszteletére szentelte.

Az ünnep még a VIII. században május 13-ról november 1-jére tevődött át, valószínűleg azért, hogy ezzel a kelták régi népi üjesztendijét megszenteljék. A kelták november első napjaiban emlékeztetnek az elhunytakra különböző halotti áldozatok bemutatásával. Náluk már a VIII. században is közünnep volt

Droppa Sándor evangélikus lelkész sírjánál Németh László, gyülekezetünk gondnoka helyezi el koszorúinkat.

Halottak napján előd-lelképásztoraink sírjánál elhelyeztük az emlékezés koszorúit és néhány énekvers eléneklése közben meggyújtottuk a feltámadás reménységének gyertyáit.

november első napja – ami az év kezdetét is jelentette.

835-ben Jámboor Lajos császár IV. Gergely engedélyével hivatalosan elismerte az új ünnepet, és attól kezdve a Mindenszentek az egész kereszténység ünnepe lett.

Halottak napja

Halottak napját november 2-án 998 óta tartja meg az egyház. Ez az ünnep összefügg azzal a századvégi szorongásos hangulattal, mely 1000-re a világvéget várta. Ilyen elképzelések mellett igyekeztek a halottakkal „jóban lenni”, az elhunytak szellemeivel jó barátságba kerülni. A sírokon gyertyát gyújtottak, hogy „szegény, fázós lelkek annak fényénél melegen lehessenek magukat”.

A november 2-i halottak napja konkrétan Szent Odiló clunyi apáttól (962-1048,) ered. Ő ezt az emléknapot a clunyi anyaegyház alá tartozó minden bencés házában bevezette. Ez a rendelet (998) mindmáig fennmaradt. Hamarosan pedig a bencés renden kívül is megünnepezték, a 14. századtól Róma is

átvette. E napon gyertyákat, mécseseket gyújtunk elhunyt szeretteink emlékére. Ehhez a szokáshoz azonban több népi hiedelem is kapcsolódik. Némelyik szerint ennek az a célja, hogy a világosan a „véletlenül kiszabadult lelkek” újra visszatérjenek a maguk sírjába, ne kísértseken, ne nyugtalanítsák az élőket.

Magyar területeken szokás volt ilyenkor a sírok megtisztítása, rendbe hozása is. Ilyenkor fel is díszítik a sírokat. Virágokat, manapság pedig koszorúkat visznek az elhunytak tiszteletére.

A nép ajkán ennek a szokásnak is megvan a magyarázata: azért kell megszépíteni ilyenkor a sírokat, hogy a halottak szívesen maradjanak lakhelyükben. A néphit szerint ilyenkor ugyanis hazalátogatnak a halottak. Ezért sokféle szokás volt, hogy számukra megterítették, kenyert, sőt, vizet tettek az asztalra. A bukovinai magyarok körében pedig még a temetőbe is vittek ennivalót. Aki ezeken a napokon nem tud kimenni a temetőbe, az otthon gyújt gyertyát.

November 23-án kedves fiatalember, Pethő Attila ötödéves teológus hallgató szolgált gyülekezetünkben. Istentiszteletünk pusztai vándorlást idéző ideiglenességben – festés miatt a bibliaórás teremben –, de a várakozás örömeiben telt el. Leendő kollégám szó szerint a „gyülekezetépítés” egyik fontos fázisában talált minket... Kérdéseimet a „Lutherrózsa” nevében az internet segítségével tettem fel.

Mi az a szupplikáció, és miért éppen Tata akartál jönni?

Legjobb tudomásom szerint a szupplikáció eredeti jelentése „koldulni”. A jelenben ugyan nincs szó tényleges koldulásról, hiszen személyesen nem gyűjtünk adományt, ehelyett a gyülekezetek az istentiszteleti alkalmon befolyt perselypénzzel, vagy természetbeni adománnyal járulnak hozzá a lelkészképzéshez, ami mindig óriási segítség. Miért éppen Tata? Nincsen különleges oka. Nem szoktam válogatni a szolgálati helyek között, hiszen Isten ígését hirdetni mindenütt egyformán fontos.

Ötödéves vagy. Az ember minél közelebb kerül diplomájához, annál élesebben körvonalazódik önnönmaga lelkészképe. Az ember ilyenkor azt még nem tudja milyen lelkész is szeretne lenni, de azt igen, hogy milyen nem... Te hogy állsz az eszmény-közelhez?

Lehet, hogy ez általában így van, és az ember számára egyre inkább körvonalazódik, milyen is a jó lelkész, de nálam ez fordítva van. Mikor a teológiára jöttem, sokkal jobban tudtam, milyen egy jó lelkész. Most azonban mások a szempontjaim. Érzésem szerint a legfontosabb az, hogy a lelkész számára tényleg öröme legyen az evangélium, és lássa a saját helyét az isteni üdvtervben, hiszen neki erről kell nap, mint nap bizonyosságot tennie.

Minden más egyéb ennek függvénye.

Ezen kérdés kapcsán lehetne idézni Luthert, aki megfogalmazza, milyennek is kell lennie egy jó lelkésznek, de én most hadd ne menjek bele jobban. Tényleg az említett dolgot tartom a legfontosabbnak, és nincs egy igazi ideálom, mert a Teremtő különböző képességekkel áldott meg bennünket, csak a célunk azonos, hirdetni Isten ígését, és valódi szeretetközösséggé formálni a gyülekezetet, röviden munkálkodni az üdvösségen.

Mi érdekel a teológia szivárványában?

Talán a rendszeres teológia áll a legközelebb hozzám, mivel ennek módszere áll a legközelebb a gondolkodásmódomhoz. Ugyanakkor már harmadik éve demonstrátorként tevékenykedem az Ószövetségi Tanszéken, és igyekeztem elmélyedni az ószövetségi tudományban is.

Az „Ifjú Timóteus” kritikus szemével mit látsz, amiben ma könnyebb ill. nehezebb egy pályakezdő evangélikus lelkész élete?

Ami most nagyon aktuális, és komoly problémát jelent, az a lelkési állások kérdése, mivel rövid időn belül megszűnik a lelkészhiány, és nem lesznek fogadóképes gyülekezetek a frissen végzetek számára. Szintén új szituációt fog eredményezni az EU-csatlakozás, aminek következményeit most még nehéz megjósolni. Az azonban világosnak látszik, hogy a rózsaszín elkép-

zeléseket el kell felejtetni, és abban gondolkodni, hogy a "keresztény-Európa" helyett a kereszténységnek egy egyre inkább szekularizálódó világgal kell szembenéznie, miközben a más vallások, szekták, és egyéb valláspótlékok egyre inkább kezdenek előtérbe kerülni.

Van e valami hobbid?

Általában azt mondom, hogy nincs, mert amolyan „ezerkezdő” típus vagyok, aki sokmindent foglalkozik, és épp ezért semmit sem tud magas szintre fejleszteni. Esetleg az éneklés, és a rajz az, aminek a legtöbb időt szentelem, de igazán kiemelkedő teljesítményt jelenleg még semmilyen téren nem tudhatok magaménak.

Hogyan készülsz karácsonyra?

Nos, először is évről évre kevesebbet, ez a fajta karácsony ugyanis nem képes betölteni azt a szerepet, amit a mögötte álló keresztény üzenet megkívánna. Manapság szó sincs arról, hogy Megváltó született, a karácsony csupán a "konzumidiotizmus" legfőbb ünnepe, az a nap, ami előtt mindenki egy kicsit jobban a zsebébe nyúl, mert hát egy évben csak egyszer van karácsony.

Igazán szeretnék egy meghitt ünnepet fölösleges és haszontalan ajándékok, fényórákások, és mindenféle egyéb felhajtás nélkül. Számomra ugyanis ez az üzenet a fontos továbbra is: Megváltó született.

Kedves kollégámmal, egykori évfolyamtársammal ülhettem le az elmúlt napokban beszélgetni – természetesen és minde- nek előtt egyházunkat érintő dolgokról...

Reformáció-heti alkalmak, so- rozatok után a lelkész szíve már az advent vonzását érzi, lelki szeme pedig az ilyenkor megnövekedett feladatokat lát- ja. Különösen is így van ez, ha több gyülekezetet gondoz a lel- kész. Kovács Imre a kemenes- magasi és kemenesmihályfai evangélikusok lelkipásztora, míg felesége Vönöckön lelkész. Három gyülekezet nemkevés gondja közt feszülve ők is vég- zik a legnehezebbet, de egyben a legszebbet: nevelik három gyermeküket.

Mit jelent számodra lutheránusnak, evangélikus lelkésznek lenni?

Számomra a felekezeti hovatartozás nem személyes döntés kérdése. A Bibliából azt is megtanultam, hogy Isten a történelem Ura. Mindjárt hozzá kell tennem, mert így könnyen félre- érthető, hogy ez nem azt jelenti, hogy kizárólagosan Ő alakítja a történel- met. Az ember cselekvő részese a fo- lyamatnak. A történelem voltaképpen

Isten és az ember drámai párbeszéde, amelynek végső kimenetelét – szeren- csénkre – az ÚR tartja kezében.

Ami a kérdést, a felekezeti hovatartozást illeti: a történelem nem pusztá fogalom. Nemzetek, nemzetségek, családok, egyének sorsából tevődik össze. Ezért, amikor azt mondom, hogy Isten a történelem Ura, ezzel azt is mondom, hogy Ő az én történetem Ura is. Nem választom az evangéli- kusságomat, hanem kapom. Szüleim döntöttek felőle – és szüleim döntésé- ben Isten rendelését látom. Ide helye- zett, magyarnak és evangélikusnak akart, s én nem vagyok, de nem is akarok abban a helyzetben lenni, hogy döntését megmásítsam.

Ez a látszólagos megkötöttség va- lójában nagy szabadságot jelent: nem kell folyton igazolnom magam, nem kell görcsös igyekezettel mások fölé emelnem nemzetemet, felekezetemet. Szerethetem úgy, ahogyan van: érté- keivel és hibáival együtt.

Hogyan látod lassan 15 éves lelkészi szolgálat után a liturgiánkat?

Istentiszteleti életünk még mindig túlon túl a lelkészre épül. Központi eleme a prédikáció, vagyis a lelkész személyes megnyilvánulása, ehhez képest a liturgiának alárendelt szere-

pe van. Holott valójában a liturgia is igehirdetés: az egyház évezredek hité- nek megvallása a gyülekezeti közös- ség által.

Feleségem részt vett a Lutheránus Világszövetség winnipegi nagygyűlé- sén, ahol igehirdetésre is felkérték. Így az előzetes egyeztetések során volt alkalmam tapasztalni, hogy mennyire megnőtt a liturgia szerepe az evangélikus világegyházban: rövid prédikációk, gazdag, tartalmas, szím- bolumokban gazdag liturgia. Örülök ennek a folyamatnak, és szeretném, ha Magyarországon hasonlóan lehet- ne részünk.

Az istentisztelet ugyanis nem a lel- kész egyéni megnyilvánulása, hanem közösségi alkalom: a gyülekezet egé- sze végzi. Ezért fontos, hogy a litur- gia nyelvezete egyszerre legyen egy- szerű és emelkedett, vagyis mindenki számára érthető, ugyanakkor feleme- lő. Hiszen az istentisztelet egyfajta fürdő: a lélek tisztulásának közösségi alkalmá. S ez csak akkor történhet meg, ha tevőlegesen részt veszünk benne.

A liturgia szerepének, vagyis az is- tentisztelet közösségi dimenziójának növekedése gyógyító hatással is bírna. Korunk egyik súlyos betegsége az „Én“ túlértékelése a „Mi“ rovására. A prédikáció egyéni, a liturgiát mi vé- gezzük. S hogy ennek közösségmeg-

tartó erejéről képet alkossunk, elég arra gondolnunk, hogy például a bolgár ortodox egyházat, egy szinte csak a liturgiára épülő istentiszteleti élet képes volt megtartani az 500 éves iszlám uralom ellenére.

Milyen új szolgálati területeket látsz az egyházak számára?

Fontosnak látok minden olyan új lehetőséget, amely a rendszerváltás után megnyílt az egyházak számára. Jó, hogy ott lehetünk a hadseregben, jó, hogy elmehetünk a börtönökbe. De a legfontosabbnak azt tartom, hogy a mégiscsak legtöbb embert érintő területen, az egyszerű, „átlagos“ emberi életben legyünk fokozottabban jelen. Csak két elemét említeném: a tanítást, esetünkben a hitoktatást és a családi életet.

A hitoktatás a legnagyobb missziói szolgálatunk. Erre nézve elég annyi, hogy Vas megyében – ahol a hitoktatási megbízott vagyok – az elmúlt tanévben 1906 gyermek vett részt heti egy vagy két alkalommal hittanórán. Nincs az az országos találkozót, ahol ennyi embert meg tudnánk szólítani – nem is szólván arról, hogy heti rendszerességgel! Égetően fontos, hogy ezen a szolgálati területen megtaláljuk azokat a közvetítési formákat, amelyek vonzóak a gyermekek számára. S ezen a téren különösen nagy a lemaradásunk más történelmi egyházakhoz képest.

A másik a családgondozás: nem kell bizonygatni, hogy mennyi sérült család él körülöttünk. A kiscsaládos, kétkeresős családmódel, amely mára uralkodó életformává lett, sokkal nagyobb terheket ró a mai szülőkre, mint a régi, nagyobb alkalmazkodási készséget kívánó, de a családi terheket jobban megosztó többgenerációs családforma. Segítenünk kellene a családoknak abban, hogy kezelni tudják

ezt a viszonylag új helyzetet, megtalálják a ma érvényes női és férfi szerepeket. Olyan – az általános időhiányra tekintettel – nem túl gyakori, de mégis rendszeresen ismétlődő alkalmakat kell kikísérleteznünk,

amelynek programja azért vonzó a szülők számára, mert érintettnek érzik magukat.

S ezen a területen nekünk, gyermekeket nevelő lelkészeknek különösen is kedvező a helyzetünk: belülről ismerjük a mai családok gondjait, hiszen magunk is a munka és család kettős szorításában élünk. Persze a másik oldalon ez jelenti a nehézséget is: nincs elég időnk és energiánk arra, hogy új utakat keressünk.

Papcsaládként hogyan készültök az ádventre és karácsonyra?

Szépek az ádventjeink. Ez különösen a feleségemnek köszönhető, aki erősen ragaszkodik a mára már kiveszőfélben lévő hagyományokhoz, és ezzel széppé teszi az ünnepeinket. Már Halottak Napján égnek a mécsek az előszoba asztalán, és világítanak a sötétben. Ádventben maga készítette koszorú kerül a tisztaszoba asztalára, sok porcelán ádventi házikó világít a zongorán, a könyvespolcon. Esténként leülünk az asztalhoz, lekapszolgatjuk a villanyt, meggyújtjuk a gyertyákat és ádventi, karácsonyi énekeket énekelünk: sorban mindenki kettőt szokott választani, ez éppen tíz ének. (Addigra már készen van a templomi műsor karácsonyra, ez gyermekeinknek megkönnyíti a választást.)

Egy régebbi Karácsonyról van egy fotós emlékem. Lefényképeztem gyermekeinket, aho-

gyan egymásnak dőlve alszanak a Trabant hátsó ülésén. Három anyagyülekezet Szentestéje volt mögöttünk, a kicsiket rokonok híján vinnünk kellett magunkkal, s mire a családi ünnepre került volna a sor, elfáradtak. Különösen kedves ez a kép számomra, mert egyszerre fájó és szép. Fájó, mert ők is gyerekek, akiknek nyugalmasabb ünnep

járna – és mégis szép, mert valahogy benne van az első Karácsony esetsége, és az istállóba szakadt Mária és József fölött megnyílt égbolt megmagyarázhatatlan békéje.

Kosztolányi Dezső írja ünnepeinkről...

...Ti nem is sejtitek, milyen széppé és változatossá tettétek az életet, mely magában fárasztó és unalmas. Ti ünnepeitekkel részekre bontottátok az évet. Szolgálatába állítottátok fel a csúcsoakat: építészetben, szobrászatban, festészetben, zenében, költészetben egyaránt...

Ti november elején, amikor kezdődik az őszi vörös hervadás, kiviszitek az embereket a temetőbe és meggyújtjátok a kegyelet gyertyáit és mécslámpáit. Virággal borítjátok a sírokat és figyelmeztetitek a világot az elmúlásra... Mikor megjön a december, hajnali misét tartotok. A hajnali kék ködben, mely olyan, mint a szilva hamva, süveges, lámpás emberek bandukolnak a kivilágított kis falusi templomok felé... A nappalok egyre rövidebbek lesznek, a sötétség egyre sűrűbb és hosszabb. És ti azt mondjátok, nem kell félni. Majd jön valaki, aki elűzi a sötétséget és sose látott fényt gyújt a világnak. Az adventi emberek remélnek és várják a fényt. A várakozásban kicsordul az ajándékozási kedv. Titokban vásároljátok szeretteiteknek az emléktárgyakat, hogy szeretettel ünnepeljétek együtt a fény születését. És a sötétség mélypontján, december 24-én, melyet „szentestének“ neveztek, megrendezitek Jézus születésének mámorában azt a halatlatlan és páratlan karácsonyi tűzijátékot, melynek színpontján New Yorktól Tokióig látszanak.

Akkora az öröm, hogy a világ táncra perdül. És ti mosolyogva nézitek a jégszikrás farsangot. De pár hét múlva ismét üstökön ragadjátok az embert és azt mondjátok neki: - Elég volt! - Kék lepellet borítjátok a templom képeit, hamut hintetek a kijózanult fejekre és azt mondjátok: Memento homo!... És megjön a nagy hét. Elnémítjátok a harangokat... Piros, zöld, sárga üveggömbök mögött, ijedti kis gyertyák égnek, halvány virágok dideregnek, sírás fojtogatja a torkotokat... és dőbbenve áll a világ a nagy ravatalnál. Nagyszombaton felzúgátjátok a Rómából visszatért harangokat, aranyos karingbe öltöztök, és megindul az örömmáorban ujjongó körmenet - Alleluja! Föltámadt Krisztus e napon! A körmenet szegélyén sorfalat állnak a fák, zöld rügyekkel figyelnek rátok. - Igen! Igen! - mondogatják a fák. Valóban itt a feltámadás: a tavasz!

Oly szép mindez, hogy az Egyházhoz akkor se volna szabad hozzányúl- ni, ha Isten nem volna az égben, sem bennünk. Ha valami szörnyű hata- lom kipusztítaná a világból a virágo- kat, a színeket, és hamuszürkévé ten- né a földet, vagy eltörölné a modern ember játékszerét, a sportot, nem okozna akkora kárt, mintha az Egy- házát törölné el...

2003. november 7-én, este 7 órakor a Magyary Zoltán Művelődési Ház emeleti galériájában finn egyházi dalok is felcsendültek... Mégsem a hallás, hanem a látás nem mindennapos ünnepe volt ez az alkalom. Varga István fotókiállításának megnyitója sok barátot, ismerőst és érdeklődőt kovácsolt egygyé egy órácska erejéig. A jól sikerült megnyitó után, - visszatekintés gyanánt - ültem le Istvánnal beszélgetni.

Egy kiállítás képei...

Mi adta az ötletet a kiállítás megrendezésére?

Ahogy a kiállítás megnyitóján is említettem, van egy tatai házaspár, akik több mint húsz éve voltak először Finnországban. Amikor találkoztunk, mindig elragadtatással beszéltek erről, hozzátéve zárszóként: oda vissza vágyunk. Ha több ország közül lehetne választani, csak oda mennének. Csodálkozva, kissé értetlenül hallgattam őket – miért pont oda?

Kezdeményezésemre később megalakítottuk a Tatai Magyar-Finn Baráti Kört, amely még inkább e rokon nép felé terelte érdeklődésemet. Rendszerek voltak például a Finn Nagykövetség meghívásai, rendezvényei stb.

Később, a tatai és a Joensuu-i Evangélikus Gyülekezet kapcsolata révén én is eljutottam ebbe a szép országba. Most már megértettem miért lelkesedik annyira az említett tatai házaspár.

Régóta töltöm szabadidőm egy részét fotózással. Korábbi munkahelyemen még arra is volt lehetőségem, hogy a fekete-fehér képeket egy kis laborban magam hívhasam elő. Alkalmanként egy-egy fotópályazaton is részt vettem. Nekem tehát természetes volt, hogy a

finn útra fényképezőgépet és sok filmet kel vinni... Gyűltek a finnországi képek, s amit eddig időhiány miatt nem csináltam, egy nagyobb fotóalbumot is megtöltöttem velük. Olykor nagyon jó elővenni, nézegetni, nosztalgizálni, s eközben többször gondoltam arra is, hogy talán másokat is érdekelnének a felvételek. Egy nyári kiállításon *Bombicz Zsuzsával*, a Magyary Zoltán Művelődési Ház munkatársával beszélgettem, aki felajánlotta a lehetőséget egy „finnes bemutatkozásra”.

Egy ilyen bemutatkozás természetesen magában hordja az igényt, hogy a képek átgondolt kihelyezésével többet is kifejezzen az, aki készítette őket. Mi volt a válogatás szempontja?

Először a legnehezebb feladatot kellett megoldanom: ki kellett válogatnom azt a mintegy negyven fotót, melyekkel a külső szemlélő számára leginkább visszaadhatom azokat az élményeket, amelyek hatása alatt készültek.

Nyilvánvalóan szubjektív anyagról van szó. Elsősorban a finn táj szépségeit, a finn emberek kedvességét próbáltam a képekkel érzékelteni. Ami engem különösen megragadott, hogy a finn emberek nem akarják leigázni a természetet. (Nálunk ez

sajnos évtizedeken keresztül hivatalos célkitűzés volt.) Az északi ember harmóniában, a természettel együtt akar élni. Ezt a belső örömet talán sikerült néhány képen keresztül bemutatnom.

Az „Outi” című képemnek „előtörténete” is van. Ez a kedves finn lány a budapesti Finn Nagykövetség rendezvényén játszott ősi, varázslatos hangú hangszerükön, a kantelén. Ezután hívtam Outit Tatára. Egy év kihagyással kétszer is volt itt. Nálunk lakott, s a Gimnáziumban mindkét alkalommal nagysikerű előadást tartott. Akkor még egyetemistaként Jyväskyläben élt, s tanulmányai közé felvette a magyar nyelvet is. Azután évekig nem láttuk, nem tartottuk a kapcsolatot. A kiállított kép egy véletlen találkozás örömét mutatja. Mi éppen az egyik joensuui evangélikus templomot akartuk megnézni, s ő pedig az ott tartott esküvőről jött ki. A finn násznép közül egyszercsak valaki felénk kiáltott magyarul: „Téged én ismerlek valahol!” (Mint a család távoli rokona a szertartáson ő játszott kanteléjén.)

A közelmúltban hallottam, hogy Indiában van egy híres, hagyományörző tánciskola és együttes, ahol a táncosok mozgulataiban mindig az alábbi sorrend érvényesül: először a szív mozdul, aztán a szem, majd végül a kéz. Nem kívánom magamat e híres táncosokhoz hasonlítani, de – így utólag visszagondolva – amikor fényképeztem, nálam is, bennem is ez volt a sorrend.

Tudom, hogy sokat áldozol erre a barátságra. Miért?

Számomra nem áldozat, hanem öröm a finn-magyar barátságért munkálkodni. Így volt ez akkor is, amikor még nem jártam Finnországban és még inkább így van ez most, hogy már személyes élményeim vannak. „A jót cselekedni kell!” intelme nekem ezen a téren is természetes, s igyekezem a magam szerény eszközeivel ebben résztvenni. A kiállítást is egy eszköznek tartom. Ha hobbi-fotósként csak annyit sikerült elérnem vele, hogy egy baráti nép, egy csodálatos ország iránt felkeltettem néhány ember érdeklődését, már megérte a fáradozás. Ennek jó keretet ad, hogy idén 20 éves a Tatai Evangélikus Gyülekezet és a Joensuu-i Evangélikus Gyülekezet kapcsolata. (Erről egy tábló tudósít a galéria bejáratánál.)

Hogyan látod a külső „messziről jött” lutheránus testvér szemével a finn evangélikusok életét?

Ez nagyon nehéz kérdés, hiszen benne van a buktató kifejezés „messziről jött” – ehhez még hozzáteszem, hogy csak „rövid időre jött”. Ha csak villanásnyira is, de természetesen néhány dolgot észrevesz az ember. Tetszik a nyitottságuk, a más felekezetűek iránti megértésük, tiszteletük. Tetszik a szerveztségük, a segíteni akarásuk. Tetszik, ahogyan érdeklődnek a mi gyülekezeti életünk, a magyarországi evangélikus egyházunk iránt. S bár a két gyülekezet között a különbség nagyságrendi, mégis egyenlő partnerként kezelnek minket tataiakat. Érdemes megjegyezni, hogy a Finnországi Evangélikus Egyház 160 ezer(!) példányban ki-

Tetszik, hogy mindkét gyülekezetben megvan a szándék, hogy ez a húsz éves kapcsolat tovább folytatódjon újabb év-tizedeken át.

Tetszik, hogy őszintén tudnak örülni sikereinknek. Amikor ezen a nyáron kint voltunk, büszkén mutatták azokat a képeket, melyeket kistemplomunk folyamatos építéséről ők maguk készítettek, amikor ők voltak nálunk. Bízom benne, hogy sikerül december 7-ikén az

nyomtatta Luther Márton Kiskátéját, melyet kibővítettek egy finn püspök (Dr. Eero Huovinen) által írt mai nyelvzetű magyarázattal. Így nincs magyar evangélikus család, ahova ne jutna el ez a misztéri felelősséget tükröző ajándék-könyv.

az „egyidejű” istentisztelet(nálunk és Joensuu-ban), melynek keretében nemcsak az elmúlt 20 év szép élményeiért, barátságaiért, hanem egymásért, az egészségért a jövőnkért imádkozhatunk.

Van-e élet a halál után?

...és a halottak hol vannak?

Dr. Jürgen Moltmann

a Tübingeni Egyetem Rendszeres Teológiai Tanszék professzorának előadása

Kivonat a „zur Debatte“ c. folyóirat 5/2001. számából

Német nyelvből fordította: Franko Máttyás

Mi marad az életből?

Az emberiségnek nagyon régi vallásos elképzeléseit ismerjük. Képeket, melyek az ember halhatatlan lelkéről mesélnek. A lélekről, amely a halandó testet visszahagyja, hogy visszatérjen az örök otthonba, mely a földi világon túl a mennyekben van. A régi egyiptomiak emberarcú madárként képzeltek el az ember lelkét. Elisabeth Kübler-Ross olyan képeket tárt fel, melyeket gyerekek rajzoltak az auschwitzzi koncentrációs táborban. Különösen sok képre festettek pillangókat. A középkori ábrázolásokon a lélek kicsiny emberként, angyalszárnyakkal suhan bele a születendő gyermek testébe.

Hasonlóképpen hagyja el a testet a halálkor is. Eichendorf híres verse is a lélek kitárulkozó szárnyairól szól, amikor is az átsuhanva a csendes rónákon hazatalál. Gyönyörű, romantikus kép. Minden fogvatartott ismeri azt a vágyat, melyet egy szabadon repülő madár képe ébreszt bennük. A végtelenül tágas és a bezárt tér kontrasztja ez. De mit gondoljunk, ha saját életünk lelkéről beszélünk? A megélt élet lelkének halhatatlanságára vagy a meg nem élt élet halhatatlanságára gondoljunk?

A filozófiai hagyományaink szerint – platonai alapon – az ember lelke lényegét tekintve halhatatlan. A halál sem pusztíthatja el. A halál csupán a halhatatlan lelket választja el a halandó testtől. Amikor ez megtörténik, visszamarad az élettelen test. Mindenkit megrendít a halál, aki a maga módján szenvedélyesen szeret az adott testet. A lélek számára azonban ez a legnagyobb ünnep, mert a saját lélek-világába tér vissza. Mivel a lélek halhatatlan, ezért az adott halandó testben csak vendég volt vagy éppen fogoly. Tegyük fel a kérdést:

Miért halhatatlan a lélek, ha minden más bennünk halandó?

A válasz egyszerű, még ha sokak számára nem is ismert: *A lélek azért halhatatlan, mert soha nem született meg.* Mert a lélek a gyermek születése előtt már ott volt, s az öreg aggastyán halála után is ott lesz. A ti életetek a halál után a ti életetek a születés előtt, mert az örök élet ennek az életnek a születésén és halálán kívül áll. Ha a lélek meg sem született és halhatatlan, akkor ezzel a testi, érzéki világgal nincs semmi közös benne. Lényegében változatlan, mindig ugyanaz, szenvedésre és boldogságra képtelen. Ennek értelmében amit mi életnek, élőnek nevezünk „élettelen“. Még élesebben fogalmazva a halhatatlan lélek nem a megélt élet halhatatlanságával, hanem a meg nem élt étellel közös. Ha ez igaz, akkor ez a tanítás nem ad választ arra a kérdésre: Mi marad meg az életből? Mindenesetre annak a tudata, hogy halhatatlan lélekkel rendelkezünk, az embereket az étellel és halállal kapcsolatban közömbösséghez vezeti. Önirónia a jót nem fontosnak tartani. Ha mi „lelkes életéről“ beszélünk, akkor egy valóban teljes, étellel teli életre gondolunk, nem pedig egy élettelen, boldogtalan, szenvedő életre, hanem egy szeretettel teli életre. Ha azt mondjuk: „ez az anya a csa-

lád lelke“, akkor nem egy kitapinthatatlan részére gondolunk a családnak, hanem arra, hogy összetartja és élővé teszi a családot. Ezért „életünk lelkét“ másképpen szeretném érteni, mint Platón vagyis az emberi élet teljesen emberi, ha az élő. Emberi életnek nevezhetjük, ha érdekel minket az élet, ha részt kívánunk venni benne, és ha más életet is igenelünk.

Nevezzük ezt az élet-érdekeltséget az élet szeretetének. Ez kiterjed a teljes és megélt életre, mert szeretett életről van szó. A lelkünk ott van, ahol teljesen az ügyért élünk, ahol szenvedélyesen érdekel minket az adott dolog, ahol erőnköt és szeretetünket nem visszafogjuk, hanem kiadjuk. Így tapasztaljuk meg az élet teljességét és egyben a halált is. De hogyan tudunk belebocsátkozni abba az életbe, amelyben csalódás, fájdalom és konfliktusok nem különben a halál nyomasztó ideje az élet szeretetébe vetett bizalmunkat megtöri? Az igazi emberi probléma tehát nem a halhatatlan lélek és egy halandó test dualizmusa, hanem a szeretet és a halál közti konfliktus.

Van halhatatlansága a szeretett, boldog, de halandó életünknek? Ez a nyilvánvaló ellentmondás feloldódik, ha a halhatatlanságot nem platonai lélekfelfogásként vesszük, hanem az egész ember Istenéhez való kapcsolataként. A keresztény teológia a kezdetektől ezen az átalakításon dolgozik. Hadd nevezzek meg különböző fokozatokat és aspektusokat.

a) Az Ó- és Újtestamentum szerint ami életünket és minden teremtményt „élővé“ tesz, az Isten lelke (héberül ruah, görögül pneuma.), amely egyben halhatatlanságot is jelent. „Kezedbe helyezem lelkemet“ (Lk 23,46) Ez a lélek, amely élővé tesz (Spiritus vivicans) minket a bibliai elképzelés szerint nem más mint Istennel való kapcsolatunk, az élet (meg)áldásából fakad. De milyen Isten-kapcsolat ez?

b) Az ember Isten képmására teremtetett, azaz Isten egy olyan kapcsolatba állít minket, amiben Isten válaszának tükröződésévé válhatunk. Isten kapcsolata ehhez az emberi képhez nem töri szét sem ellentmondás, sem az ember halála, ha ez a más Isten Isten. Csak Isten tudja azt a kapcsolatot megszüntetni, amit Ő maga létrehozott, ha „megbánná, hogy embert teremtett“ ahogyan ezt az özönvíz történeténél olvashatjuk. Addig azonban, amíg Isten ezt a kapcsolatot fenn tartja, addig az ember „meghatározása“ hogy ti. istenképű, megáll. Ha másképpen lenne, akkor az idő és a halál hatalma nagyobb lenne, mint Isten. Ami ebből a különleges kapcsolatból előáll, azt léleknek (szellemnek) nevezhetjük.

c) A „szellem“ szót itt nem a szokásos hétköznapi értelemben kell értenünk. A héber *ruah* szó életerőt jelent, ami elárasztja az egész életünket, amit egy ember élete alatt érthetünk. „Ne félj, megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy.“ Ezt mondjuk betegágyánál vagy sírnál. De mit jelölünk ezzel a szóval: ember? Bizonyára nem az ember testtelen lelkét vagy a lélektelen testét, hanem az egész életét, történetét időben és térben. Ha ezt az egészet Isten névvel illeti, akkor ez Isten kapcsolatában halhatatlanságot jelent. Hogyan kell ezt érteni?

d) Az amerikai „folyamat-teológia“ (Alfred North Whitehead és Charles Harsthorne) ezt az Isten kapcsolatában megmaradást objektív halhatatlanságnak nevezi. Nem csak Isten hat minden teremtményre, hanem minden teremtmény hat Istenre is. Isten nemcsak megteremtette az embert, hanem benyomások is érik az ember oldaláról. Nemcsak mi tapasztaljuk meg Istent, hanem Ő is minket. Tapasztalataink az Istennél megmaradnak, ha mi el is múltunk. Életünk múlandó az időben, de Istenben örök jelenvalóságunk van. Egész életünk gyorsan elillan, el is felejtjük, de Istennél, Isten „emlékezetében“ minden megmarad. Ez az elképzelés az objektív halhatatlanságról az isteni örökkévalóságban még nem vigasztaló gondolat. Valóban szeretnénk örök időig emlékezni mindarra, amit tettünk, mondtunk vagy megéltünk? Isten emlékezte a őszö-vetségi zsoltárok alapján semmi esetre sem videó az életünkéről, amit a mennyből készítenek és örökké visszajátszanak, hanem egy könyörületes, gyógyító, megigazító emlékezet: „Emlékezzél meg rólam irgalmadról“ vagy „ifjúságom bűneiről ne emlékezzél“. Ez Isten „megvilágító orcája“ az Ő szeretetében, amin át minket néz, ami nem egy hideg állambiztonsági megfigyelő-kamera lencséje.

e) Így nézve minden kapcsolatát az Istennek az emberrel meglevenítő és dialógusos halhatatlanságnak nevezhetjük. „Akivel Isten beszél, akár haragjában vagy kegyelmében, az élő.“ – mondja Luther. Sokan képviselik ezt a felfogást: az ember Isten beszélgető-partnere marad akkor is, ha az ember nem hallgatja meg Istent. Ezen nem változtat a halál sem. De ha az ember meghallja Isten szavát, akkor az az egész élete válaszoló egzisztenciává válik: válaszol és felelősséget hordoz (antworten und verantworten). Ha ez így van, akkor jöllehet a halál életünk határa, de nem határ az Istennel való kapcsolatunkban. Sokkal inkább átmeneti állomásról vagy változásról beszélhetünk. A beszélő, hívó és nem utolsó sorban megváltó isteni kapcsolat marad.

f) Végül létezik egy krisztusközösségben megtapasztalt hit, ami egy szubjektív halhatatlansághoz és a feltámadás reménységéhez vezet. Ez az Isten lelkének megtapasztalása lélekben azáltal, hogy Isten gyermekei vagyunk. Mint Isten gyermekei már itt erőt és reménységet veszünk az eljövendő isteni világból. A szeretetben már itt megtapasztaljuk azt az örök életet.

Végül is mi marad az életből?

Két dolgot érzünk. Először is, bármennyire is akaránk megtartani valamit az életből, nem tudjuk. Minden veszendőbe megy: „mezítelenül jöttünk ebbe a világba, mezítelenül is megyünk ki“ – ahogyan Pál mondja. A halállal mindennek vége. Másik oldalról nézve azonban nem veszítettünk el semmit, minden megmarad Istenben. Isten előtt, Istennel, Istenben halandó teremtmények vagyunk és múlandó életünk múlandó marad. Ahogyan az életünket megéltük, az múlandó és halandó. Ahogyan azonban Isten megtapasztalja a mi életünket, az örök és halhatatlan marad. Istenben semmi sem vész el, az öröm pillanata és a fájdalom ideje sem. „Az Isten pedig nem a holtak Istene, hanem az élőké. Mert az ő számára mindenki él.“ (Lk 20,38)

És hol vannak a halottak?

A kérdés elméletinek hangzik, pedig nem az. Tulajdonképpen hol tapasztaljuk meg a halált? A személyes végben, a halálunkban, mert a saját halálunkat földi módon nem éljük túl. Azokon, akiket szeretek megtapasztalom a halált, de az ő halálukat. Nekem túl kell(ett) élnem őket, hiányukat elszenvedni és ugyanakkor tovább kell élnem. Élni jó, de olykor igen nehéz túlélőként élni. Ez azt jelenti, hogy a halandóságot a

mások halálán át éljük meg. A kérdés „hol vannak a halottak?“ egy személyes aspektusú fontos kérdés, mert az élők közösségében a holtak jelenvalóságával (értsd emlékével) kell együtt (tovább) élni. Az alábbiakban három elképzelést veszünk sorra, s megvizsgáljuk vajon az élők szeretetét a halottak iránt ezek mennyire erősítik.

A purgatórium (tisztítótűz) tana

Az evangélikus és egyháztól távoli körökben ez ismeretlen. Egyik teológus vizsgálóm egyszer így kérdezett vissza a tisztítótűzzel kapcsolatban: „Talán a katolikusok pokláról lenne szó?“ A dogmatikai kiindulópont a tisztítótűz-elképzelések fejlődésében XII. Benedictus pápa 1336-ban kiadott enciklikájában találjuk meg. Leszámolt azzal az elképzeléssel, hogy az utolsó napig, a feltámadásig a halottak aludnának. Ahogyan meghalunk, rögtön „bíróság“ elé kerülünk. Ebben az ítéletben életünk minden igazságával ütközünk az Isten megismerésének fényében, s ahogyan Michael Schmaus magyarázta, önmagunk ítélőivé válunk. A halálközeli élményekben sok ember ugyanezt élte át, filmszerűen, kockáról-kockára lepereg előttünk életük minden eseménye. A hitben meghaltak, jöllehet bűnös-ként haltak meg, de bűneik következményei még ott vannak. Ezeket még múlandó büntetéssel el/le kell szenvedni. Mint ahogyan az élet a halál előtt egy állandó megbánás, ugyanúgy a halál utáni élet a tisztítótűzben tisztulási folyamatként folytatódik.

Ez a purgatórium. Ennek semmi köze a pokolhoz, éppen ellenkezőleg. Modern kifejezéssel élve az Istenben hívó lélek az Isten jelenlétét a halálban fényként és tűzként tapasztalja meg. Az örök szeretet fénye az Istenhez vonz, az örök szeretet tüze mindent eléget, ami Istennel ellenkezik és elválasztja a lelket az Istentől. Néhányan, akik a halál gátján álltak, ilyen fény- és tűz-látomásról számolnak be. A tisztítótűz tanításának alap gondolata Krisztus ígéréte van: „a tisztaszívűek meglátják Istent“ (Hegyi beszéd).

Ezért szükséges folytatódnia a lélek tisztulásának mindaddig, amíg a megboldogult eljut az Isten meglátására (visio beatifica). Menny és pokol a vallásos elképzelés világában egy végállomás. A tisztítótűz tana megengedi, hogy az Isten története az emberrel az ember halálán túlmenjen, s ezzel megnyitja a remény útját a halál után. Ezért mondja Dante az „Isteni színjátékában“ (1319) „Fiam, hagyd nőni a reménységet!“ miközben a pokol bejáratának kapuja felett ez olvasható: „Ti, akik itt beléptek, hagyjatok fel minden reménnyel!“ Dante a purgatóriumot egy tisztítóhegyre helyezi, aminek hét szintje van, s a földről a mennybe ér.

Tehetnek-e valamit az élők a tisztítótűzben levőkért?

Az eltávozottjainknak hatásosan tudunk segíteni, mondja egy hittétel. Krisztusban az élők és a holtak egy nagy egységet alkotnak, mint vezeklők közössége. Ezért aki bűnei feloldozását elnyeri, megigazul, s kérheti Istent, hogy az elhunytak járó büntetésbe ezt számítsa be ill. vonja le belőle. A leghatásosabb segítség azonban a halotti mise...

Az evangélikus kritika a tisztítótűzzel kapcsolatban ismeretes. Végül is a reformáció Luther kritikájával kezdődött, aki bírálta Tetzl búcsúcédulákkal való „kereskedését“. Az alábbi versike vált ismertté ezzel kapcsolatban: „Amikor a pénz a perselyben csörren, a lélek a purgatóriumból mennybe röppen“. Luther elítélte a tisztítótűzes búcsúcédulákkal való kupeckodást, Kálvin pedig a Sátán rothadásthozó találmányának nevezte a purgatóriumot. Mindkét reformátor azt hirdette, hogy Krisztus minden bűnünkért elszenvedte a büntetést, ezért a halottaknak lelkük üdvösségéért nem kel-

lene semmiféle további teljesítményt nyújtaniuk. A reformátorok ezzel azonban csak a szenvedés és vezeklés élők és halottak közötti közösségét kritizálták. Azt nem bírálták, hogy Isten kapcsolata az emberrel a halál után folytatódik, s azt sem, hogy az élők és a holtak Krisztusban egy közösséget alkotnak.

A lelkek „alvásának” tanítása

Egy második elképzelés, melyet Luthernél és modern katolikus teológusoknál találunk. Luther az elhunytak állapotát egy idő és tér nélküli álommentes mély alvásnak képzelte el, melyben az ember nincs tudatánál. Ebben sokkal kevesebbet vetített ki ebből a világból abba világba, inkább az Isten világából vetített ki többet ebbe a világba. Ha a halottak az utolsó napon támadnak fel, akkor semmit nem tudnak arról, hogy milyen hosszasan aludtak, s azt sem, hogy hol vannak. Feltámadásunk „hirtelen” történik majd és nem tudjuk azt sem, hogyan kerültünk a halálba és a halálon át ebbe az új állapotba. „Egykoron a szemek lecsukódnak, és felébredsz majd. Ezredévek tűnnek félórányi alvásnak. S ahogyan éjjel halljuk az óra ütését, de nem tudjuk mennyi ideje alszunk már, ugyanígy fogjuk érezni ezeréves alvásunkat. Mielőtt körül tudnál nézni, már egy szép angyal vagy.”

A teológiai alapvetés szerint, mivel Isten szemében az időnek nincs érvényessége, ezért előtte ezer esztendő olyan, mint egy nap. Ezért az első ember (Ádám) Isten számára ugyanolyan közel van, mint az, aki az utolsó ítélet előtt közvetlen született. Mivel az Isten az időt nem hosszúságban, hanem keresztmetszetben látja, ezért számára minden egy időben történik. Amikor Luther a halált „alvásnak” nevezi nem kendőzi el a halál tényének keménységét, hanem ezzel azt akarja mondani, hogy a halál elvesztette a hatalmát az ember felett, s nem a halál az utolsó ami az emberre vár. Mindkét jelentés Krisztus halálból való feltámadására alapozódik, mivel a halál a hatalmát Krisztusnak adta át. Luther így mondja: alakja (*Gestalt*) még van, de hatalma (*Gewalt*) már nincs.

Meddig tart a lélek alvása vagy ahogyan Paul Gerhardtn nevezte a „halál éjszakáját”

Luther a választ a lelkek folytatólagos létével kapcsolatban nem az élők idejét kivetítve adja meg, hanem az Isten idejének a kifejezését használja: „Hirtelen egy pillantás alatt”. Az utolsó ítélet napja, az Úr napja, s ez nem csak az utolsó napot jelenti, hanem a napok napját: az örökké jelenvalóság idejét. Milyen soká tart tehát a halálunk órájától a feltámadás napja? Pontosan egy pillanatig. Hol vannak tehát a mi időnkhez mérve a halottak? A feltámadás világában. „Ma”, nem „három nap múlva”, nem az „utolsó napon”, hanem „még ma velem leszel a paradicsomban” – mondja a haldokló Krisztus a mellette megfeszítettnek. Ezt az elképzelést, vagyis a „halálban feltámadást” Karl Rahner és más katolikus teológusok is magukévá tették. Az 1973-ban megjelent ökumenikus hittankönyv szerint: „A személyes feltámadás a halottak közül a halálban és a halállal következik be.” Sajnos Joseph Ratzinger bíborossá választása után már az első nyilatkozataiban »a hittani kongregáció hatására« ezeket a gondolatokat elvetette, mivel ez ellenkezne az egyházi gyakorlattal és feleslegessé tenné a bűnbocsánatot nyújtó halotti miséket.

A megszakított és szét tört életek jövője

Sok minden befejezetlen marad az életünkben. Elkezdünk valamit, de nem fejezzük be. Megpróbálunk egy életet megtervezni, aztán nem sikerül. Életet ígértek nekünk, s nem vált valóra. Hogyan lehet itt a földi létben beteljesíteni az életet vagy sikerültté tenni? Aho-

gyan mi az örök életet vagy az örök halált elképzeljük, aszerint nem lehetséges, hogy életünk hiábavalóságai, bukott próbálkozásai az örökkévalóságban is úgy maradnak. Ezen kifejezésekkel élve, a mi személyes történetünk az Istennel tovább fejlődik. Isten elgondolkozott minket az életünk felől, s azt az érzést kelti bennünk, hogy a halottak még nem találták meg nyugalmaikat. Hogy ez most a tisztítótűz vagy a lélek vándorlás tanában nyilvánul meg mindegy, az érzés ugyanaz: „Vissza kell jönnöm, vagy vissza fogok jönni, hogy az elrontottat kijavítsam, az elkezdettet befejezzem, az elmulasztottat pótoljam, az adósságomat megfizessem, hogy a fájdalmaimból meggyógyuljak.”

De nemcsak a saját életünk törései kérdeznak rá egy halál utáni életre. Azok életére is gondolok, akik nem élhettek: a szeretett gyermekre, aki születéskor meghalt, a négyéves fiúcskára, akit autó gázolt halálra, a tizenhatéves barátira, akit szét tépett a bomba – téged pedig épen hagytak a szilánkjai – és még sok-sok emberre: a megerősösköztetakra, a meggyilkoltakra, a megsemmisítettek. Nyilvánvalóan az ő életük mások számára nagy jelentőséggel bír, de hol van az ő saját életük befejezettsége? Hol, s hogyan találják meg nyugalmaikat? Az az elképzelés, hogy a halállal mindenek vége az egész világot abszurditásba döntené, mert ha az ő életüknek semmi értelme nincsen, akkor mi értelme van a mi életünknek?

A modern elképzelés a „természetes halálról” jól illik az életbiztosított polgárok társadalmába, akik a magas életkor elérését megengedhetik maguknak. A harmadik világban a többség korán meghal, s ez sokszor erőszakos, s nem megbékélő halál, ahogyan az én generációmban is volt a második világháború idején. A megélt, teljes élet örökkévalóságának gondolata azokat nem érinti, akik nem tudtak élni vagy nem volt szabad élniük. Kell-e, hogy a szét tört, megszakadt életek Istennel együtt való történését az örökkévalóságban már itt ebben a megsemmisülő világban továbbgondoljuk ahelyett, hogy inkább szeretnénk ezt a világot borzasztó volta ellenére?

Azt gondolom és hiszem, hogy amit az Isten egy emberélettel elkezdett, azt be is fejezi. Ha az Isten Istent, akkor ebben az erőszakos halál sem akadályozhatja meg. Ezért hiszem, hogy életünk az Istennel a halálunk után is folytatódik mindaddig, amíg az be nem teljeseedik, s a lélek meg nem leli nyugalmaát. A teológiai hagyományaink alapján ez még nem az Isten országa, s nem is az eljövendő világ, hanem egyfajta köztes állapot a meghalt itteni élet és az ottani örök élet között. Ezt feltételezi a tisztítótűz, és a reinkarnáció tana is, de az Isten világkormányzó igazságosságának gondolata is így nevezi a halálunk és az örök élet közötti állapotot. Nem hiszem, hogy a tisztítótűzben szükséges a vezeklés. De nem hiszek egy nagy végérvényes isteni ítéletben sem. Számomra az Isten igazsága a szenvedők és elnyomottak ellen elkövetett igazságtalanságok végérvényes megigazítását és a megnyomorítottak felgyenesedését jelenti. Ezért minden „köztes állapotot” mint kibővített teret képelek el, melyben a megszakadt és szét tört életek szabadon kibontakozhatnak. Az ember új életkorszakaként képelem el azt Istennel együtt történő fejlődést a végső beteljesülésig. Annak a forrásnak a közelébe kerülünk, amiből már életerőt, életigenlést merítettünk, hogy élhessenek azok az életek és melyek fogyatékkal és törésekkel terheltek.

Ezért nem hiszek abban, – ahogyan Luther gondolta –, hogy a halál után egy nagy és hosszú alvási állapotba kerülnénk, hanem inkább gondolom Kálvinnal együtt azt, hogy a lélek „nagy ébrenléte” a halál után a gyógyulását és beteljesedését valósítja meg az eljövendő világban.

Reformáció hete – 2003

Idén is megtartottuk reformáció heti sorozatunkat. Hétfőtől csütörtökig református testvéreink tóvárosi imaházában, péntektől vasárnapig pedig az evangélikus templomban találkozhattunk. „Hét lépcső” adta a keretet azon hét témának, melyeket az igehirdetőkkel közösen próbáltunk estéről estére átgondolni. Az alábbiakban az alkalmak utáni bennem felvetődött gondolatokat/benyomásaimat írtam le...

Állandóságot, biztonságot keresünk-vágyunk, de éveink előrehaladtával egyre inkább belátjuk: az egyetlen ami változatlan: az maga a változás. Klaus Douglas írja »Az új reformáció« c. könyvében: „Aki azt akarja, hogy az egyház megmaradjon olyan, amilyen, az nem akarja, hogy megmaradjon”.

A sokszor idézett reformációi solusok (Sola fidei, sola gratia, solus Christus, azaz egyedül hit, egyedül kegyelem, egyedül Krisztus) sommás igazságai ugyanazt hirdetik: egy út van, ami előre visz, a megújulás útja hitben, kegyelemben, Krisztusban.

Megújulás – újragondolás, testvérfogalmak. Változó világunk, változó értékítélete közepette a változatlant újrafogalmazva, ezt jelenti keresztény hivatásunk.

Sokan félnek a változástól, s alapos lehet az okuk is erre. A „járt utat a járatlanért el ne hagyj” ősi figyelmeztetése mindannyiunk fülében ismerősen cseng, mert tudjuk a változás új kihívások elé állít minket. Vajon meg tudunk-e felelni

ezeknek a kihívásoknak? Bírjuk-e erővel, kitartással, lesznek-e új ötleteink?

Sokan azért félnek már a közeli jövőtől is, mert nem veszi őket körül egy olyan közösség, mely bátorítást, (lelki) támaszt adna. A családi környezet, testvéri kapcsolatok igen sokszor terheltek, nem tudják betölteni azokat a funkciókat, melyekre hivatott. Hacsak az alkoholprobléma következtében felbomlott *családi összetartás hiányára* gondolunk, már rögtön kiviláglik: *mi van*, mit kell naponta elhordozni. S hogy mi lehetne a terheltségek nélkül, az is kontrasztos!

Az újragondolás mindig magában hordozza a változás igényét. Örök emberi habitusunk, hogy jobbat, szebbet, tartalmasabbat akarunk annál, ami van. Ezért kell fejlődünk. Sokan az anyagvilág szintjén rekednek, s ezért a fejlődés számukra egyet jelent a materiális-egzisztenciális előbbre jutással. Az ilyen embereknek élettragédiája előreprogramozott, mert idővel – lehet hogy csak évtizedek múlva – derül ki az igazság, hogy a léleknek más (is) kell(ett volna).

Lutheri, majd félezer éves örökségünk a napunként megújulásra törekvés. A tartalom (Krisztus) ismeretében a forma hétköznapi megtalálása sokkal könnyebb, ha tudjuk, hordozó közösségbe tartozhatunk. A közösség akkor tudja hordozni az egyes embert, ha a legfontosabb feladatát nem téveszti szem elől: azaz az *Isten dicséretét*. A hét alkalmi az ismeret szerzésén, a tapasztalatok testvéri megosztásán túl ezt az „opus propriumot” szolgálták.

A sorozat végén – most már tradicionálisnak mondhatónak – szeretetvendégséget tartottunk, melynek kötetlenségében nemcsak a reformáció hetére tekinthettünk vissza, de már felvázolhattuk a közeljövő feladatait is, hiszen nemsokára ránk köszönt a január végi egyetemes imahét.

fm

**ÁDVENTI
ZENÉS ÁHÍTAT**
Közreműködők: Tatabányai Evangélikus Kamarazenekar
a (közvetlen) Tatabányai Evangélikus Templom, Bányai u. 2.
Helye:
Evangélikus Templom, Bányai u. 2.
Időpont:
2003. december 14. du. 4 óra
(szombat 3. vasárnapja)
1) Clarke: Jertek átjűk Istent! – Kamarazenekar
2) Beethoven: Örömdala, Charpentier: Preludium – Szavitts
3) Dvorák: Largo – Nagel Balázs – Szavitts
4) Greensleeves: Over the Rainbow – Almádi Balázs – Szavitts
5) Correll: Sarabande – Frankó Berta – Szavitts
6) Heather on the Hill – Frankó Berta – Szavitts
7) Lotus Talk, Gluck: Boldog lelkű tánc – Frankó Berta – Szavitts
8) Quantz: Andante – Sziklai Ágnes – Fűrész – Frankó Dóra – Szavitts
9) Veracini: Largo – Nagel Balázs – Szavitts
10) Vivaldi: E moll szonáta I. II. Tétel – Sziklai Katalin – Szavitts
11) Correll: Szonáta – Szavitts
ÁHÍTAT – Frankó Berta – Szavitts
12) Concerto Pastorale – Tatabányai Evangélikus Kamarazenekar
Organán közreműködők: Dr. Nagy Erzsébet
Szeretettel várunk mindenkit!

• Szupplikáció

• Hanák Edina elsőéves tatabányai teológus hallgató október utolsó hetében gyülekezetünkben végezte szupplikációs gyakorlatát. Ennek apropóján tettem fel neki az alábbi kérdéseket.

• Hogyan választottad ki hospitációs célként a tatabányai gyülekezetet?

• Az őszi szünetben azt a feladatot kaptuk, hogy mindenki a saját gyülekezetébe menjen, s ott figyelje meg a lelkész munkáját. Nálunk Tatabányán jelenleg nincs lelkész, így az egyetem rektorától kértem tanácsot, hogy mit tegyek. Ő mondta, hogy válasszak a környéken egy olyan gyülekezetet, ahol a lelkész szívesen fogad, s megmutatja a munkáját.

• Választásom elsőként a tatabányai gyülekezetet esett. Ennek oka, hogy lelkészt és kedves családját már régebről, egy nagyvelegi gyerektriborból ismerem. Felhívtam, s úgy éreztem örömmel fogadtak.

• Milyen egy teológus lány élete az EHE-én?

• Ha egy szóval kellene kifejeznem azt mondanám bensőséges. Meghatározónak tartom a mindennapi életben a reggeli és esti áhítatokat, ezek a közös elcsendesedések, közös Istenhezfordulások meghatározzák az egész nap hangulatát. A társaság légköre családi jellegű, ennek talán az az oka, hogy kevesen vagyunk, mindenki ismer mindenkit és egy a célunk: Istent szolgálni az emberek között. A felsőbbévesek segítőkészek, az évfolyamunk pedig nagyon jó.

• Miért szeretnél evangélikus lelkészként szolgálni?

• Az elhatározás, ami hiszem, hogy nem a magam elhatározása éveken keresztül épült fel a középiskolai évek alatt. Csurgóra jártam a református gimnáziumba, ahol sok lelkész vett körül, és a tanárok egy része is azt mutatta, hogy életünk során Jézus Krisztus legyen az, akire tekintünk és sokszor elmondták és életükkel is ezt mutatták. Szeretném ezt a szeretetet továbbadni, és úgy szolgálni Istent az emberek között, hogy ez neki is tetszésére legyen. Ehhez kérek erőt tőle naponként.

• Előtte álló legközelebbi feladatok?

• Úgy érzem, azzal, hogy a teológiára kerültem, lehetőséget kaptam Istentől. Szeretnék ezzel a lehetőséggel jól élni, ezért legfontosabb feladatnak – a tanulmányok mellett – hitem megerősítését tartom, hogy ha egyszer szolgálatba léphetek, azt tiszta lelkiismerettel végezhessem.

• Isten segítsen a felkészülésedben!

• • • • •

• 2003. november 14-én este a lelkész lakásán érdekes előadást hallgathattunk meg **Tejfalussy András** kutató-mérnök-feltalálótól, melynek címe: **„Tiszta vizet a pohárba!”** volt. Az előadást élénk beszélgetés követte. Vizeink tisztaságáról, étkezésünkben a tiszta, káliumszegény(!) só nagyon fontos szerepéről az alábbi honlapcímen is olvashatunk:

• www.aquanet.ini.hu

20 éves a joensuui és tatai gyülekezet barátsága

Ahogy azt már jóelőre meghirdettük, december 7-én ünnepi istentiszteletet tartottunk, melynek keretében ünnepélyesen megemlékeztünk a két gyülekezet két évtizede tartó baráti kapcsolatáról. Finn testvéreink is megemlékeztek rólunk. Az szeretetvendégség ideje alatt sikerült *Matti Haunia* lelkésszel telefonos kapcsolatot is létesítenünk, aki maga és a joensuui gyülekezet nevében mindenkit szeretettel köszöntött és áldott adventi várakozást kívánt az egész tatai gyülekezetre.

Az alábbi képek – melyek az istentiszteletet követően készültek – ízelítőt kaphatunk a jó hangulatból. Az ünnepi istentiszteletről a Tatai TV, valamint a Komárom-Esztergom megyei Hírlap is tudósított. (A média figyelmét ezúton is köszönjük!) Hadd köszönjem meg itt is mindazok támogatását, akik valamilyen módon hozzájárultak, hogy 20 éves jubileumunkat advent második vasárnapján méltó módon megünnepelethettük!

Franko Mátvás

Emlékfotók a kézben...

...emlék-videók a falra vetítve...

...finn egyházi énekek dallamai...

...és az agapé jó hangulatához még eredeti finn kenyér is jutott.

A finn és a magyar zászló előtt az ünnepi istentisztelet ötletgazdája »Varga István presbíter« és a tatai evangélikus lelkész az új lutherkabátjában, amely a joensuui testvérgyülekezet adományából készült.

Október 11-én – zsúfolásig megtelt templomban – házasságukra Isten áldását kérték *Szeecsődy Tamás* és *Kaptay Ágnes* testvéreink. A esküvői szolgálatot a vőlegény nagybátyja *Magyar László* nyugállományú evangélikus lelkész végezte. Isten gazdag áldása kísérfje testvéreinket közös életútjukon!

2003. november 16-án az istentisztelet keretében *Szalay Gergő* kistestvérünk a keresztség szentségében részesült. Az Úr őrizze és áldja meg egész életében, hogy örömmel éljen Isten dicsőségére, szülei örömére, embertársai javára!

Áldott ünnepeket és kegyelemteljes új esztendőt kíván a Bethesda BT

Dr. Nagy Erzsébet

belgyógyász szakorvos, tradicionális kínai orvos, lézer-terapeuta, elektro-akupunktőr, német szakfordító

Csak előzetes bejelentkezés alapján!

Tel.: 34-487-834

LÁTOGASSON EL HONLAPUNKRA!
www.extra.hu/Bethesda.BT

Bátki Miklósné

varrónő, református lelkész palást és lutherkabát-készítő
2545 Dunaalmás, Jókai u. 16.
20/9850-100

110 ÉVE EUROPÁBAN, 25 ÉVE MAGYARORSZÁGON
TERRANOVA

Meghittlen szép Ünnepeket és Békés, Boldog Újévet Kívánunk!

TATAI TERRANOVA MÁRKAKERESKEDÉS

TATAI TERRANOVA MÁRKAKERESKEDÉS, Környei u. 6.
NYITVA: H-P 7-16 óráig Tel.: 34/380-732, 06-20/230-0272

Megújulva...

November 17-29. között kistemplomunk belső liturgikus tere megújult. Ez a statikus kijelentés kéthetes kemény dinamikus munkát takar, melynek fáradságát a résztvevők ismerik... Az áldozatvállalását mindenkinek köszönjük! A köszönő szavak mellett álljanak itt a fotók emlékül és bizonyosságául annak, hogy az összefogás milyen nagy és szép dolgokra képes...

Köszönjük!

November 17-29. között kistemplomunk belső liturgikus tere megújult. Ez a statikus kijelentés kéthetes kemény dinamikus munkát takar, melynek fáradságát a résztvevők ismerik... Az áldozatvállalását mindenkinek köszönjük! A köszönő szavak mellett álljanak itt a fotók emlékül és bizonyosságául annak, hogy az összefogás milyen nagy és szép dolgokra képes...

Köszönjük!